

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

THE SCIENTIFIC JOURNAL

НАУКОВИЙ ОГЛЯД

SCIENTIFIC REVIEW

№ 6(49), 2018

№ 6(49), 2018

ЗАСНОВАНО У 2013 РОЦІ

WAS FOUNDED IN 2013

ВИХІД З ДРУКУ: ДЕСЯТЬ РАЗІВ НА РІК

IT IS ISSUED TEN TIMES A YEAR

СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ
СЕРІЯ КВ № 20878-10678Р

CERTIFICATE OF STATE
REGISTRATION
KB № 20878-10678P

Засновники

Founder

Центр міжнародного наукового співробітництва «ТК Меганом»;
Люблінський технологічний університет (Люблін, Польща)
кафедра економічної теорії Львівської комерційної академії;
кафедра суспільно-політичних наук Вінницького національного технічного університету;
кафедра філософських та соціальних наук Чернівецького торговельно-економічного інституту Київського Національного торговельно-економічного університету;
Інститут наукового прогнозування (м. Київ);
Інститут реклами (м. Київ);

Center for International Scientific Cooperation "TK Meganom";
Lublin University of Technology, Lublin (Poland)
Department of Economics, Lviv Academy of Commerce;
Department of social and political sciences, Vinnytsia National Technical University;
Department of Philosophy and Social Sciences Chernivtsi Trade and Economics Institute Kyiv National Trade and Economic University;
Institute of Scientific Forecasting (Kyiv);
Universities' Institute of Advertising (Kyiv);
NGO "Association "Analitikum" (Vinnytsia);
International Society for Human Rights (Ukrainian section);

Громадська організація "Асоціація "Аналітикум" (м. Вінниця);
Міжнародне товариство прав людини (Українська секція);

Електронна версія журналу
<http://www.naukajournal.org>

The electronic version
<http://www.naukajournal.org>

Редакційна колегія:

Економічні науки

- Башнянин Григорій Іванович, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії Львівської комерційної академії;
- Барський Юрій Миколайович, доктор економічних наук, професор, Луцький Національний технічний університет;
- Швець Наталія Романівна, доктор економічних наук, професор, директор Інституту банківських технологій та бізнесу ДВНЗ "Університет банківської справи";

- Шевчук Андрій Васильович, доктор економічних наук, професор, Нововолинський навчально-науковий інститут економіки та менеджменту Тернопільського національного економічного університету;
- Вдовенко Наталія Михайлівна, доктор економічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ;
- Загорна Тетяна Олегівна, доктор економічних наук, професор, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Храпкіна Валентина Валентинівна, доктор економічних наук, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Коваль Л. М. кандидат економічних наук, доцент, Хмельницький кооперативний торговельно- економічного інститут;

Медичні науки

- Бочаров Василь Андрійович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри фармацевтичних і косметологічних технологій, Одеський медичний інститут Міжнародного гуманітарного університету;
- Пекліна Галина Петрівна, доктор медичних наук, професор, Одеський медичний інститут Міжнародного гуманітарного університету;
- Бочарова Вероніка Володимирівна, кандидат медичних наук, Одеський національний медичний університет;
- Лебедюк Михайло Миколайович, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри дерматології та венерології, Одеський національний медичний університет;
- Куц Лариса Вікторівна, доктор медичних наук, доцент, завідувач курсом дерматовенерології, клінічної імунології, алергології, Медичний інститут Сумського державного університету;

Технічні науки

- Вальдемар Вуйцик, доктор технічних наук, професор, Люблінський технологічний університет;
- Барановський Віктор Миколайович, доктор технічних наук, професор, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя;
- Гого Володимир Бейлович, доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри Природничих наук, Донецький національний технічний університет;
- Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad, доктор технических наук;

Політичні науки

- Корнієнко Валерій Олександрович, академік Української академії політичних наук, президент Асоціації "Аналітикум", доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри суспільно - політичних наук Вінницького національного технічного університету;
- Денисюк С. Г., доктор політичних наук, кафедра суспільно - політичних наук Вінницького національного технічного університету;
- Ткач Олег Іванович, доктор політичних наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
- Докаш О. Ю., кандидат політичних наук, доцент, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;

Історичні науки

- Ореховський В. О., доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри філософських і соціальних наук Чернівецького торговельно - економічного інституту Київського Національного торговельно - економічного університету;
- Коцур Надія Іванівна, доктор історичних наук, професор, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», академік Міжнародної академії безпеки життєдіяльності;
- Юрій М. Ф., доктор історичних наук, професор, академік АН України, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;
- Циганенко Лілія Федорівна, доктор історичних наук, професор, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, декан факультету української філології та історії, завідувач кафедри всесвітньої історії;
- Робак Ігор Юрійович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри суспільних наук, Харківський національний медичний університет;
- Нікітенко Костянтин Вікторович, доктор історичних наук, завідувач кафедрою менеджменту мистецтва, Львівська національна академія мистецтв;
- Дацків Ігор Богданович, доктор історичних наук, професор, Тернопільський національний економічний університет;
- Безаров О. Т., кандидат історичних наук, доцент, Чернівецький торговельно - економічний інститут Київського Національного торговельно - економічного університету;

Філософські науки

- Alatoon Mohammad Fayiz Ahmad, доктор філософських наук;
- Чікарькова М. Ю., доктор філософських наук, професор, кандидат філологічних наук, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича;
- Андрієнко Олена Володимирівна, доктор філософських наук, професор, Донецький національний університет, доцент кафедри філософії;
- Дулин Петро Георгійович, доктор філософських наук, Миколаївський національний університет ім. В. Сухомлинського, завідувач кафедри філософії;

Правові науки

- Криницький Ігор Євгенович, доктор юридичних наук, професор, завідувач науково- дослідної лабораторії № 1, Науково-дослідний інститут фінансового права;
- Гумін Олексій Михайлович, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри Кримінального права і процесу Навчально-наукового інституту права та психології Національного Університету «Львівська Політехніка»;
- Биков А. Н., кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, вчений секретар Інституту законодавства Верховної Ради України;

Педагогічні науки

- Бельмаз Ярослава Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології , "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради;
- Власенко Катерина Володимирівна, доктор педагогічних наук, професор, Донбаська державна машинобудівна академія;
- Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;

- Кожевников Віктор Михайлович, доктор педагогічних наук, професор, Макіївський економіко-гуманітарний інститут;
- Тарнопольський Олег Борисович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики та методики навчання іноземних мов, Дніпропетровський університет ім. Альфреда Нобеля;
- Полубоярина Ірина Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент, Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського;
- Амурський Е. Е., кандидат педагогічних наук, директор Інституту наукового прогнозування, академік МАБЕТ;
- Антонович Є. А., кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри графічного дизайну і реклами Інституту реклами;

Психологічні науки

- Волженцева Ірина Вікторівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Макіївського економіко-гуманітарного інституту;
- Симоненко Світлана Миколаївна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;
- Мурат Еліоз, Ondokuz Mayis University, Yasar Dogu Faculty Of Sport;

Мистецтво та мистецтвознавство

- Станіславська Катерина Ігорівна, доктор мистецтвознавства, професор, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв;
- Сізова Олена Равільєвна, доктор мистецтвознавства, професор, Державна бюджетна освітня установа вищої освіти «Південно-Уральський державний університет мистецтв ім. П.І. Чайковського»;
- Прокопова Наталія Леонідівна, доктор культурології, доцент, декан факультету режисури і акторського мистецтва, Кемеровський державний інститут культури;
- Пучков Андрій Олександрович, доктор мистецтвознавства, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка;
- Круль Петро Франкович, доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри інструментально-виконавського мистецтва Інституту культури і мистецтв Прикарпатського університету ім.В.Стефаника;
- Прищенко Світлана Валеріївна, доктор наук у галузі дизайну, професор кафедри графічного дизайну і реклами Інституту реклами, член Спілки дизайнерів України;
- Русудан Кварацхелія, доктор мистецтвознавства, Кавказький Міжнародний університет, Грузія;
- Бадалов Олег Павлович, кандидат мистецтвознавства, Чернігівський інститут мистецтв та менеджменту культури Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв;
- Куц Євген Вадимович, кандидат мистецтвознавства, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв;

Філологічні науки

- Абрамович Семен Дмитрович, доктор філологічних наук, професор, академік АН Вищої освіти України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, завідувач кафедри слов'янської філології та загального мовознавства;
- Іваницька Наталія Борисівна, доктор філологічних наук, професор, Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, завідувач кафедри сучасних європейських мов;

- Іліаді Олександр Іванович, доктор філологічних наук, професор, Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка;

Географічні науки

- Ільїн Леонід Володимирович, доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Журнал зареєстровано в міжнародному каталозі періодичних видань

Ulrichsweb™ Global Serials Directory



Міжнародна індексація журналу:

CORE



WORLDCAT



BIELEFELD ACADEMIC SEARCH ENGINE



RESEARCHBIB



РИЦ SCIENCE INDEX



OPEN ACADEMIC JOURNALS INDEX



CITEFACTOR



GOOGLE SCHOLAR



РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК ТА ГЕОГРАФІЇ

УДК: 657.432.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

кандидат економічних наук, Олійник С. О.

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Київ

У статті розглянуто основи проведення аудиту дебіторської заборгованості як на рівні аудиторських фірм так і служб внутрішніх аудиторів суб'єктів господарювання. Досліджено проблемні аспекти методики аудиту дебіторської заборгованості, надання повної та достовірної інформації користувачам фінансових звітів. Обґрунтовано необхідність врахування нових вимог щодо аудиторських процедур. Обґрунтовано необхідність розробки програми аудиту дебіторської заборгованості для підвищення ефективності діяльності підприємства та запропоновано етапи і методику його проведення. Розкрито основні завдання внутрішнього аудиту дебіторської заборгованості, проведення перевірки за умов комп'ютерної обробки даних. Запропоновано удосконалення методики аудиту дебіторської заборгованості за рахунок включення в програму аналізу дебіторської заборгованості.

Ключові слова: аудит, ефективність, якість аудиту, дебіторська заборгованість, програма аудиту, робочий документ аудитора, аудиторські процедури, аналітичні процедури, планування, етапи аудиту.

кандидат экономических наук, Олейник С. А. Особенности организации аудита дебиторской задолженности на предприятии/

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев

В статье рассмотрены основы проведения аудита дебиторской задолженности как на уровне аудиторских фирм так и служб внутренних аудиторов субъектов хозяйствования. Исследовано проблемные аспекты методики аудита дебиторской задолженности, предоставление полной и достоверной информации пользователям финансовых отчетов. Обоснована необходимость учета новых требований по аудиторских процедурах. Обоснована необходимость разработки программы аудита дебиторской задолженности для повышения эффективности деятельности предприятия и предложены этапы и методику его проведения. Раскрыты основные задачи внутреннего аудита дебиторской задолженности, проведение проверки в условиях компьютерной обработки данных. Предложено усовершенствование методики аудита дебиторской задолженности за счет включения в программу анализа дебиторской задолженности.

Ключевые слова: дебитор, дебиторская задолженность, долгосрочная дебиторская задолженность, текущая дебиторская задолженность, сомнительная дебиторская задолженность, безнадежная дебиторская задолженность, кредитная политика предприятия.

PhD in Economic, S. O. Oliynyk Features of the organization of the audit of debit restrictions on the enterprise/ National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

The article considers the bases of carrying out the audit of receivables both at the level of audit firms and services of internal auditors of business entities. The problem aspects of the method of audit of receivables, providing full and reliable information to users of financial reports are investigated. The

necessity of taking into account new requirements concerning audit procedures is substantiated. The necessity of developing a program of audit of accounts receivable for the increase of the efficiency of the enterprise activity was substantiated, and the stages and methods of its implementation were proposed. The main tasks of the internal audit of receivables are revealed, carrying out the verification under the conditions of computer data processing. Improvement of the methodology of audit of receivables due to inclusion in the program of analysis of accounts receivable is offered.

Keywords: receivable, accounts receivable, long-term receivables, current receivables, doubtful receivables hopeless receivables, credit policy of the company.

Вступ. Аудит дебіторської заборгованості є тим засобом, що може визначити її достовірне відображення у фінансовій звітності, сприяти підвищенню якості зібраної інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій, пов'язаних з реалізацією готової продукції, товарів робіт та послуг.

Проблемним питанням аудиту дебіторської заборгованості присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених як: Ф. Ф. Бутинець, І. А. Волянчук, А. М. Герасимович, С. Ф. Голов, В. О. Шевчук, З. В. Гуцайлюк, В. П. Завгородній, Є. Петрик, Г. В. Савицька, Я. В. Соколов, В. В. Сопко, та інші. Однак аналіз публікацій щодо аудиту дебіторської заборгованості підтверджує відсутність єдиної думки відносно мети та завдань аудиту дебіторської заборгованості.

Запорукою якісного аудиту дебіторської заборгованості є правильно проведене його попереднє планування, вибір адекватної стратегії та складання детального плану та програми даного напрямку аудиту. Також доцільною є розробка класифікатору можливих порушень і помилок, ймовірність виникнення яких на конкретному підприємстві є значною.

Так, в програму аудиту дебіторської заборгованості можуть бути включені питання: перевірка критеріїв оцінки та визнання дебіторської заборгованості; нарахування резерву сумнівних боргів відповідно до облікової політики; перевірка правильності відображення дебіторської заборгованості від реалізації продукції (робіт, послуг та товарів); перевірка правильності кореспонденції і відображення операцій з обліку дебіторської заборгованості; відображення результатів операцій з дебіторською заборгованістю в регістрах обліку і формах звітності та інші.

При проведенні перевірки в умовах комп'ютерної обробки даних аудитор повинен з'ясувати питання про технічне, програмне і математичне забезпечення комп'ютерів, а також системи обробки інформації. Аудитор повинен узгодити з керівником можливість залучення незалежного експерта з метою вивчення комп'ютерної системи підприємства, а також способів перевірки з використанням системи комп'ютерної обробки даних.

Як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід, аудиторська перевірка складається з окремих послідовних етапів.

Головна мета аудитора на підготовчому етапі це - визначення з метою та завданнями аудиту дебіторської заборгованості, аудиторським ризиком, аудиторськими процедурами, необхідними аудиторськими доказами, методами аудиту та скласти якісну програму аудиторської перевірки.

На підготовчому етапі аудитор проводить знайомство з бізнесом клієнта, управлінським персоналом, отримує загальну інформацію про організацію бухгалтерського обліку, обсяги реалізації та суму дебіторської заборгованості, знайомиться з результатами попередніх перевірок, обліковою політикою суб'єкта господарювання, оцінює

систему внутрішнього контролю, визначає, які документи та інформація йому необхідні для якісного проведення аудиту.

Важливу роль відіграє оцінка аудиторського ризику при перевірці дебіторської заборгованості, тобто необхідно визначити рівень ймовірності того, що суттєво викривлена інформація, яка є в обліку дебіторської заборгованості може бути не виявлена та вплине на достовірність фінансової звітності і результати фінансового стану суб'єкта господарювання.

Етап фактичної перевірки аудиту дебіторської заборгованості розпочинають з її інвентаризації. Мета на цьому етапі це встановлення існування (реальності) залишків дебіторської заборгованості на відповідних субрахунках обліку на підставі первинних та облікових документів. При цьому застосовують метод зустрічної перевірки, який використовується аудитором для достовірності та повноти перевірки залишків розрахунків з покупцями та замовниками, розрахунків за виданими авансами, розрахунків з іншими дебіторами. Така перевірка підтверджує якісні аспекти тверджень про права та зобов'язання, тобто встановлює, що дебіторська заборгованість належить суб'єкту господарювання на конкретну дату.

Якість аудиторських процедур на фактичному етапі зменшує аудиторських ризик можливого викривлення інформації про дебіторську заборгованість в фінансовій звітності, надає впевненості аудитору в подальшому якісному проведенні аудиту дебіторської заборгованості.

Проаналізувавши запропоновані програми аудиту дебіторської заборгованості, слід зазначити, що на сьогодні не має типової програми аудиту, яка б відповідала сучасним вимогам якісного проведення аудиту дебіторської заборгованості. Відсутній взаємозв'язок між метою, завданням конкретної аудиторської процедури, якісним аспектом перевірки. Ми погоджуємось з автором Г. М. Бескоста, яка для усунення

цього недоліку пропонує розпочинати розробку програми аудиту дебіторської заборгованості з встановленням завдання на підтвердження якісного аспекту на кожну аудиторську процедуру [1].

Перевірка дебіторської заборгованості повинна відбуватися за класифікаційними групами дебіторської заборгованості. Так як кількість аудиторських процедур повинна бути оптимальною, нема потреби перевіряти всі операції з обліку дебіторської заборгованості. Бажано обирати тільки ті аудиторські процедури, які мають контрольне значення, взаємопов'язані. Якість програми повинна визначатися перевіркою якісних аспектів тверджень інформації про дебіторську заборгованість в фінансовій звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» визначає методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття в фінансовій звітності, а тому перевірка дотримання цих принципів є основною складовою частиною аудиту дебіторської заборгованості[4].

Перевіряючи стан дебіторської заборгованості на якісні аспекти тверджень фінансових звітів (існування, права та зобов'язання, наявність, повнота, оцінка вартості, вимірювання, подання та розкриття інформації) аудиторю необхідно провести аналітичні процедури.

Мета проведення аналітичних процедур дебіторської заборгованості повинна базуватися на потребах користувачів фінансових звітів. Методологія проведення аналітичних процедур та їх результати повинні розкривати взаємозв'язок між інформацією про стан дебіторської заборгованості за звітний період, загальним напрямком зміни суми дебіторської заборгованості, ефективністю управлінських рішень, що надає змогу користувачам оцінити результати діяльності суб'єкта господарювання, та спрогнозувати свої рішення на майбутній період.

Основними показниками аналітичних процедур є оборотність дебіторської заборгованості; період погашення дебіторської заборгованості; середній період інкасації дебіторської заборгованості; коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості; частка дебіторської заборгованості в загальному обсязі поточних активів; ефект, отриманий від інвестування засобів у дебіторську заборгованість по розрахунках з покупцями та замовниками; коефіцієнт ефективності інвестування засобів в дебіторську заборгованість; якість дебіторської заборгованості[1].

Порівняння показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості дають змогу визначити основні завдання політики управління дебіторською заборгованістю.

Важливим етапом на шляху успішного проведення аудиторської перевірки стану дебіторської заборгованості та підготовки достовірного висновку про стан його господарства є перевірка наявності та аналіз формування облікової політики підприємства, а саме моменти, що стосуються обліку дебіторської заборгованості.

Метою оцінки управління дебіторською заборгованістю за товари, роботи, послуги є визначення збільшення обсягів реалізації продукції, оптимізації обсягів заборгованості та забезпечення своєчасної оплати.

Висновок. Звичайно, кожен аудитор має право самостійно визначати методику проведення аудиту, але чітко поставлена мета і визначена методика проведення аудиту дебіторської заборгованості спростить роботу аудитора й дасть можливість отримати повну та достовірну інформацію щодо питань дебіторської заборгованості.

Література:

1. *Бескоста Г. М. Розробка концептуальних основ забезпечення контролю якості аудиту дебіторської заборгованості / Г. М. Бескоста*

// *Ефективна економіка*. – 2013. – № 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2305>.

2. Волянчук І. А. Облікові та податкові аспекти аудиту безнадійної дебіторської та кредиторської заборгованості // *Аудитор України* – 2013. - №8. - С.27-35.

3. Олійник С. О. Напрямки удосконалення обліку дебіторської заборгованості/ С. Олійник//Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної інтернет конференції.- Тернопіль: Крок, 2015.- 395с.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість". Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 25 жовтня 1999 р. за № 725/4018. [Текст].

References:

1. Beskosta H. M. Rozrobka kontseptualnykh osnov zabezpechennia kontroliu yakosti audytu debitorskoi zaborhovanosti / H. M. Beskosta // *Efektivna ekonomika*. – 2013. – № 9. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2305>.

2. Volianiuk I. A. Oblikovi ta podatkovyi aspekty audytu beznadiinoi debitorskoi ta kredytorskoi zaborhovanosti // *Audytor Ukrainy* – 2013. - № 8. - S.27-35.

3. Oliinyk S. O. Napriamky udoskonalennia obliku debitorskoi zaborhovanosti/ S. Oliinyk//Zbirnyk naukovykh prats mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet konferentsii.- Ternopil: Krok, 2015.-395s.

4. Polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 10 "Debitorska zaborhovanist". Zareiestrovano v Ministerstvi yustytsii Ukrainy 25 zhovtnia 1999 r. za № 725/4018. [Tekst].

УДК 339.9

**СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В РАМКАХ СОТ**

кандидат економічних наук, доцент, Бабій І. В.

Хмельницький національний університет, Україна, Хмельницький

У статті автором розкрито значення стратегії та стратегічного управління для розширення зовнішньоекономічних відносин промислових підприємств. Охарактеризовано завдання відділу зовнішньоекономічних зв'язків підприємства, який задіяний у формуванні та реалізації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Визначенні основи вдосконалення реалізації стратегії зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств. Досліджено основні етапи здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Наведена роль формування та впровадження ефективного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю господарюючого суб'єкта. Визначено етапи планування, як одного із елементів механізму стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві, що відіграє значну роль в реалізації сформованих стратегічних напрямів розвитку у даній сфері.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, суб'єкти господарювання, промисловість, механізм управління, стратегія

*кандидат экономических наук, доцент, Бабий И. В.
Стратегическое развитие внешнеэкономической деятельности
промышленных предприятий в рамках Всемирной торговой
организации / Хмельницкий национальный университет, Украина,
Хмельницкий*

В статье автором раскрыто значение стратегии и стратегического управления для расширения внешнеэкономических

отношений промышленных предприятий. Охарактеризованы задачи отдела внешнеэкономических связей предприятия, который задействован в формировании и реализации стратегии развития внешнеэкономической деятельности. Определены основы совершенствования реализации стратегии внешнеэкономической деятельности промышленных предприятий. Исследованы основные этапы осуществления внешнеэкономической деятельности предприятия. Приведена роль формирования и внедрения эффективного механизма управления внешнеэкономической деятельностью хозяйствующего субъекта. Определены этапы планирования, как одного из элементов механизма стратегического управления внешнеэкономической деятельностью на предприятии, что играет значительную роль в реализации сложившихся стратегических направлений развития в данной сфере.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, субъекты хозяйствования, промышленность, механизм управления, стратегия

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, I. V. Babiy
Strategic development of foreign economic activity of industrial enterprises within the framework of the World Trade Organization / Khmel'nitsky National University, Ukraine, Khmel'nitsky*

In the article the author discloses the importance of strategy and strategic management for the expansion of foreign economic relations of industrial enterprises. The task of the department of foreign economic relations of the enterprise, which is involved in the formation and implementation of the strategy of development of foreign economic activity, is described. Determining the basis for improving the implementation of the strategy of foreign economic activity of industrial enterprises. The main stages of realization of foreign economic activity of the enterprise are investigated. The role of the formation and implementation of an effective

mechanism of management of foreign economic activity of the economic entity is given. The stages of planning as one of the elements of the mechanism of strategic management of foreign economic activity in the enterprise are determined, which plays a significant role in the implementation of the established strategic directions of development in this area.

Keywords: foreign economic activity, business entities, industry, management mechanism, strategy

Постановка проблеми. З метою посилення зовнішньоекономічних відносин в умовах жорсткої конкуренції господарюючим суб'єктам слід проваджувати досить значну кількість заходів, спрямованих на розвиток зовнішньоекономічної діяльності. Стан економіки та характерні риси нинішнього вітчизняного ринку збуту продукції, визначають, що прибутковим, окрім розширення діяльності на внутрішньому ринку, є локалізація фінансових ресурсів й розширення торгівельних відносин за межами країни, згідно чинного законодавства. Зростання конкуренції, нестабільність економіки, низький рівень інвестиційної й інноваційної активності, потреба в удосконаленні нормативно-законодавчої бази щодо ведення фінансово-господарської діяльності, податковий тиск, змушують підприємства активізуватися у розширенні діяльності на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, що стосуються розвитку зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, і промислових підприємств, в умовах активізації євроінтеграційних процесів досліджувалися багатьма науковцями, серед яких В. В. Давиденко, О. В. Кам'янецька, О. Кириченко, М. Г. Луцький, М. Марченко, О. В. Мельник, Л. С. Ноджак, Т. С. Павлюк, С. Є. Хрупович та ін. Зважаючи на актуальність вирішення даних питань, потребу у розвитку стратегічного

управління зовнішньоекономічною діяльністю на промислових підприємствах, зазначені питання вимагають подальших ґрунтовних досліджень.

Постановка завдання. Метою даної статті є ґрунтовне дослідження та розкриття засад розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств та реалізації відповідної стратегії в сучасних євроінтеграційних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурні зміни у системі управління зовнішньоекономічною діяльністю почалися ще наприкінці 80-х – початку 90-х років. Створення новітнього механізму управління ЗЕД на підприємствах відбулося, коли підприємства одержали право самостійного виходу на зовнішній ринок, а також право розпорядження власними фінансовими ресурсами. Реформовані зовнішньоекономічні підрозділи отримали нові функції: науково-технічне співробітництво і зовнішні зв'язки, організація протокольних заходів, аналітичні дослідження, складання прогнозу збуту, вивчення рекламної діяльності та ін. [1, с. 157-158].

Стратегія є умовою ефективного функціонування підприємства, а її вибір визначає його перспективу, місце в конкурентному середовищі, адекватність потенціалу підприємства його цілям та керівництва. Саме тому, при виборі стратегії важливою умовою є визначення та обґрунтування вибору певного різновиду стратегії [2, с. 36].

Першочергово, у розробці стратегії розвитку ЗЕД задіяний діючий на підприємстві відділ зовнішньоекономічних зв'язків. Основними завданнями відділу зовнішньоекономічних зв'язків господарюючого суб'єкта в загальному є такі:

- участь у розробці стратегії підприємства;
- управління експортним потенціалом підприємства, постійне його зміцнення й розвиток;

- забезпечення виконання зобов'язань, що впливають з договорів та угод із зарубіжними партнерами;

- вивчення кон'юнктури іноземних ринків, збирання і накопичення відповідної інформації;

- організація експортно-імпортних операцій, забезпечення їх ефективності;

- здійснення рекламної діяльності;

- організація протокольних заходів та ін. [3, с.143-144].

З метою вдосконалення розвитку стратегії ЗЕД підприємства повинні враховуватись такі аспекти як:

- вибір закордонного контрагента стосовно цінової політики: мінімізація логістичних витрат у складі операцій експорту, імпорту та оцінки умов поставки (транспортування);

- аналіз виду продукції, на який впливатимуть вимоги чинного законодавства щодо оподаткування ЗЕД;

- дослідження фази розвитку конкурентів у сфері ЗЕД (як вітчизняних, так і закордонних);

- фактична та прогнозована валютна ліквідність підприємства;

- оцінка співвідношення як за формами здійснення ЗЕД, так і за співвідношенням фінансової чи інвестиційної та іншої діяльності підприємства у визначений період;

- інші умови, що впливатимуть на організацію ЗЕД підприємства та її зміни [4, с. 29-30].

Усі складові управління зовнішньоекономічною діяльністю промислового підприємства повинні бути спрямованими на підвищення ефективності управління в розрізі усіх складових господарювання, внесення організаційних змін у фінансово-господарську діяльність суб'єкта. На формування управлінської структури ЗЕД підприємства спричиняють вплив різні чинники, особливо такі, як:

- величина господарюючого суб'єкта;
- характер ЗЕД;
- рівень складності продукції і диверсифікації виробництва;
- рівень конкуренції на ринках приймаючих країн та ін.

У зв'язку з цим відокремлюють такі основні етапи здійснення ЗЕД підприємства: розробка стратегії ЗЕД підприємства; дослідження зовнішніх ринків та потенційних партнерів, вивчення кон'юнктури іноземних ринків, збір і накопичення відповідної інформації; оцінка доцільності виходу на зовнішні ринки з зарубіжними контрагентами; вибір способу виходу на зовнішній ринок; пошук, вибір та встановлення контакту із закордонним партнером, проведення переговорів; складання та підписання контракту, забезпечення виконання зобов'язань, що випливають із договорів та угод із зарубіжними партнерами; фактичне постачання чи закупівля товару [5, с. 130].

Формування стратегії можна визначити як особливий вид діяльності, що вимагає творчого підходу до визначення перспектив, прогнозів майбутнього стану, поведінки конкурентів, напрямів підвищення ресурсно-фінансового забезпечення для розширення як внутрішнього, так і зовнішнього ринків збуту продукції. Кожен суб'єкт господарювання має власне бачення стосовно формування стратегії, але зазвичай її головні складові визначаються управлінським персоналом.

Для ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю необхідним є розробка стратегії зовнішньоекономічної діяльності, яка обов'язково передбачає формування ряду прогнозів, що допоможе контролювати господарчі процеси на міжнародному ринку під час її реалізації, сприятиме прийняттю раціональних управлінських рішень та окресленню вектору для посилення інтеграційних процесів вітчизняних підприємств. Менеджерами підприємства прогнози формуються під час

процесу планування та є умовою реалізації планів із підвищення ефективності діяльності.

На стратегічний розвиток зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств в рамках СОТ має вплив діючий механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю, при формуванні якого, беруть до уваги сукупність чинників впливу та послідовність зовнішньоекономічних заходів, що складається з наступних елементів:

- виокремлення макро- та мікроекономічних умов реалізації зовнішньоекономічної діяльності;

- формування стратегії виходу промислового підприємства на зовнішній ринок;

- діагностику потенціалу зовнішньоекономічної діяльності підприємства;

- розроблення напрямів здійснення зовнішньоекономічної діяльності;

- виконання обраних зовнішньоекономічних напрямів;

- оцінку ефективності зовнішньоекономічної діяльності;

- за відхиленнями фактичних показників зовнішньоекономічної діяльності від нормативних, регулювання якості реалізації зовнішньоекономічних напрямів;

- прийняття управлінських рішень по усуненню негативних відхилень з метою підвищення прибутковості зовнішньоекономічної діяльності підприємства [6].

Планування, як один із елементів механізму стратегічного управління зовнішньоекономічною діяльністю на підприємстві, відіграє значну роль в реалізації поставлених стратегічних орієнтирів в даному аспекті. Слід виділити сукупність етапів за якими може здійснюватись планування, а саме:

1. Визначення місії та комплексу завдань. Складання «дерева завдань».

2. Аналіз і оцінка внутрішнього та зовнішнього середовищ функціонування підприємства.

3. Стратегічний аналіз. Підприємство порівнює завдання і результати дослідження факторів внутрішнього й зовнішнього середовищ, визначає розрив між ними, формує різноманітні варіанти стратегій.

4. Порівняння та визначення однієї з альтернативних стратегій, її розробка.

5. Готується остаточний стратегічний план діяльності фірми в галузі ЗЕД.

6. Середньо-тривале планування. Розроблення середньотривалих планів і програм.

7. На основі стратегічного та середньотривалого планування розробляються річні оперативні плани і проекти.

8. Контроль за виконанням рішень, втілених у планах.

Останній зазначений етап не є стадією безпосереднього процесу планування, проте він має важливе значення для планування та реалізації стратегії ЗЕД підприємства, тому що дає можливість більш раннього виявлення можливого розриву між плановими показниками і фактичним виконанням та внесення відповідних корективів у цей процес. У цілому процес планування є наче замкнутим циклом із прямим і зворотним зв'язком [7, с. 13].

Проводячи моніторинг стратегічних орієнтирів розвитку ЗЕД, управлінським персоналом підприємства повинні братися до уваги цілі зовнішньоекономічної політики держави, а саме: основи інтеграції України в світове господарство та посилення зовнішньоекономічних зв'язків; нерозривне поєднання заходів щодо послідовної лібералізації

сфери зовнішньоекономічних зв'язків з регулюючою роллю держави в цій сфері; ціленаправлення на формування та ефективну реалізацію експортного потенціалу країни та ін. У зовнішній політиці Україна керується рядом ключових пріоритетів. Європейська інтеграція – ключовий пріоритет, який акумулює в собі цілий комплекс внутрішньо- та зовнішньополітичних зусиль України з метою наближення до Європейського Союзу та створення необхідних передумов для вступу до ЄС у майбутньому [8, с. 9-14].

Висновки. Господарючий суб'єкт повинен завжди бути зацікавленим в покращенні розробки стратегічних орієнтирів, їх удосконаленні. Адже, без цього унеможлиблюється відповідне функціонування суб'єкта. При розробці стратегії управління, беруться до уваги галузь в якій функціонує підприємство, масштаби, рівень ефективності менеджменту, розвиток потенціалу господарюючого суб'єкта, особливо внесення змін в розвиток трудового потенціалу. Визначення стратегічних орієнтирів в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств займає вагомим значення в розвитку фінансово-господарської діяльності. Основою управління зовнішньоекономічною діяльністю промислового підприємства є сформована відповідна стратегія, чітко окреслені етапи її реалізації із обґрунтуванням діяльності на кожному із них.

Література:

- 1. Дзюба М. І. Організаційно-економічний механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівних підприємств / М. І. Дзюба // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 6. – Т. 4. – С. 155-160.*

2. *Ефективність стратегічного управління підприємствами: сучасні проблеми та перспективи їх вирішення: монографія / Мікловда В. П., Брітченко І. Г., Кубіній Н. Ю. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 218 с.*
3. *Павлюк Т. С. Аналіз проблем управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств машинобудівної галузі України / Т. С. Павлюк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 11. – С. 142–145.*
4. *Джусов О. А. Стратегічні альтернативи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств / О. А. Джусов, А. Д. Прокоф'єва // Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. – 2014. – Т. 22, вип. 3. – С. 24-31.*
5. *Науменко С. М. Особливості організації зовнішньоекономічної діяльності на рівні підприємства / С. М. Науменко, Ю. О. Грідіна // Проблеми управління експортно-імпортною діяльністю: тези доповідей міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, 13 травня 2014 р. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – С. 130-131.*
6. *Бала В. В. Практичний аспект формування механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю на прикладі ПАТ «КВБЗ» [Електронний ресурс] / В. В. Бала // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – 2014. – № 5. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com>.*
7. *Орлов В. В. Планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства / В. В. Орлов // Управління розвитком. – 2013. – № 12. – С. 11-13.*
8. *Хрупович С. Є. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посібник / С. Є. Хрупович. – Тернопіль: 2017. – 137 с.*

References:

1. *Dzjuba M. I. Orghanizacijno-ekonomichnyj mekhanizm upravlinnja zovnishnjoeconomichnoju dijalnistju mashynobudivnykh pidprijemstv / M. I.*

Dzjuba // *Visnyk Khmeljnyckogho nacionaljnogho universytetu.* – 2011. – № 6. – Т. 4. – С. 155-160.

2. *Efektivnistj strateghichnogho upravlinnja pidpryjemstvamy: suchasni problemy ta perspektyvy jikh vyrishennja: monohrafija / Miklovda V. P., Britchenko I. Gh., Kubinij N. Ju. – Poltava: PUET, 2013. – 218 s.*

3. *Pavljuk T. S. Analiz problem upravlinnja zovnishnjoeconomichnoju dijajlnistju pidpryjemstv mashynobudivnoji ghaluzi Ukrainy / T. S. Pavljuk // Naukovyj visnyk Mizhnarodnogho ghumanitarnogho universytetu. Serija: Ekonomika i menedzhment. – 2015. – Vyp. 11. – С. 142–145.*

4. *Dzhusov O. A. Strateghichni aljternatyvy rozvytku zovnishnjoeconomichnoji dijajlnosti pidpryjemstv / O. A. Dzhusov, A. D. Prokofjeva // Visnyk Dnipropetrovsjkogho universytetu. Serija: Menedzhment innovacij. – 2014. – Т. 22, vyp. 3. – С. 24-31.*

5. *Naumenko S. M. Osoblyvosti orghanizaciji zovnishnjoeconomichnoji dijajlnosti na rivni pidpryjemstva / S. M. Naumenko, Ju. O. Ghridina // Problemy upravlinnja eksportno-importnoju dijajlnistju: tezy dopovidej mizhnar. nauk.-prakt. internet-konferenciji, 13 travnja 2014 r. – Ljviv: Vydavnyctvo Ljvivsjskoji politekhniki, 2014. – С. 130-131.*

6. *Bala V. V. Praktychnyj aspekt formuvannja mekhanizmu upravlinnja zovnishnjoeconomichnoju dijajlnistju na prykladi PAT «KVBZ» [Elektronnyj resurs] / V. V. Bala // Elektronne naukovе fakhove vydannja «Efektivna ekonomika». – 2014. – № 5. – Rezhy m dostupu: <http://www.economy.nayka.com>.*

7. *Orlov V. V. Planuvannja zovnishnjoeconomichnoji dijajlnosti pidpryjemstva / V. V. Orlov // Upravlinnja rozvytkom. – 2013. – № 12. – С. 11-13.*

8. *Khrupovych S. Je. Zovnishnjoeconomichna dijajlnistj pidpryjemstva: navch. posibnyk / S. Je. Khrupovych. – Ternopilj: 2017. – 137 s*

УДК 657.6:657.421

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

кандидат економічних наук, Олійник С. О.

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Київ

У статті розглянуто поняття внутрішнього аудиту, його об'єктів, функцій, методів проведення та необхідність впровадження на підприємствах в Україні, відображено недоліки розвитку внутрішнього аудиту в Україні та внесено пропозиції щодо їх усунення. У статті досліджено особливості організації внутрішнього аудиту на підприємствах. Обґрунтовано доцільність створення відділу внутрішнього аудиту на підприємствах. Доведено, що до основних проблемних аспектів внутрішнього аудиту в Україні слід віднести насамперед недостатнє нормативне та методологічне забезпечення, що призводить до нерозуміння самих принципів, методів, методології та процедур внутрішнього аудиту, відсутність внутрішніх розробок щодо організації та методики внутрішнього аудиту на підприємстві.

Ключові слова: аудит, внутрішній аудит, контроль, процедури аудиту, діяльність, робочі документи аудитора.

кандидат экономических наук, Олейник С. А. Роль внутреннего аудита в управлении предприятием/ Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев

В статье рассмотрено понятие внутреннего аудита, его объектов, функций, методов проведения и необходимость внедрения на предприятиях в Украине, отражены недостатки развития внутреннего аудита в Украине и внесены предложения по их устранению. В статье исследованы особенности организации внутреннего аудита на предприятиях. Обоснована целесообразность

создания отдела внутреннего аудита на предприятиях. Доказано, что к основным проблемным аспектам внутреннего аудита в Украине следует отнести прежде всего недостаточное нормативное и методологическое обеспечение, что приводит к непониманию самих принципов, методов, методологии и процедур внутреннего аудита, отсутствие внутренних разработок по организации и методике внутреннего аудита на предприятии.

Ключевые слова: аудит, внутренний аудит, контроль, процедуры аудита, деятельность, рабочие документы аудитора.

PhD in Economic, S. O. Oliynyk The role of domestic audit in management enterprise/ National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

The article deals with the concept of internal audit, its objects, functions, methods of conducting and the necessity of implementation at enterprises in Ukraine, reflects the shortcomings of the development of internal audit in Ukraine and introduces proposals for their elimination. In the article the features of organization of internal audit at the enterprises are investigated. The expediency of establishing an internal audit department at enterprises is substantiated. It has been proved that the main problems of internal audit in Ukraine should be first of all insufficient regulatory and methodological support, which leads to a lack of understanding of the principles, methods, methodology and procedures of internal audit, lack of internal development in organization and methodology of internal audit in the enterprise.

Key words: audit, internal audit, control, audit procedures, activity, work papers of the auditor.

Вступ. На сьогодні облікова система повністю не задовольняє зростаючі потреби менеджменту. Інформація фінансової звітності дозволяє дати лише загальну оцінку фінансового стану підприємства й

не може бути використана для обґрунтування управлінських рішень. В сучасних умовах докорінного реформування відносин власності, організаційно-господарських перетворень перед керівництвом підприємств виникає необхідність прогнозування, оцінки ризиків і створення ефективної системи управління.

Питаннями дослідження проблем організації внутрішнього аудиту займалися як вітчизняні так і зарубіжні вчені, а саме: Т. Каменська, Г. Коблянська, В. Бобошко, Л. Ліщинська, К. Коцюбинська, В. Немченко, Ф. Бутинець, В. Хомутенко, А. Хомутенко, Р. Сагайдак, А. Семенець, О. Сметанко, С. Губський, М. Голощатов, В. Бурцева, О. Філозоф та інші. Проте ряд аспектів проблеми потребують подальшого поглибленого дослідження.

Мета статті - розкриття поняття внутрішнього аудиту, його мети, основних завдань і функцій, визначення недоліків розвитку внутрішнього аудиту в Україні та розробка пропозицій щодо їх усунення.

Рішення про те, чи необхідний на підприємстві внутрішній аудит, приймають власники й вище керівництво підприємства. Це рішення визначається багатьма факторами, до яких, насамперед, відносяться поділ функції володіння й управління бізнесом; розміри й структурна розгалуженість підприємства; рівень ризиків, властиві діяльності підприємства.

У тих випадках, коли власники бізнесу є менеджерами підприємства й самі повністю контролюють всі аспекти бізнесу, в наявності функції внутрішнього аудиту може не бути потреби.

Таким чином, для проведення внутрішнього аудиту принципово різних напрямів, виникає потреба в фахівцях різної кваліфікації та спрямування. Необхідність внутрішнього аудиту, може визначатися на підставі затвердженого графіка або одноразово. Однак за умов одноразового оцінювання виникає проблема в пошуку фахівців, здатних

проводити такий аудит у межах підприємства. У випадку періодично повторюваного аудиту такої проблеми не існує, адже аудиторський відділ може функціонувати на постійній основі. При цьому необхідно зазначити, що практична користь від створення відділу внутрішнього аудиту для кожного окремо взятого підприємства буде різнитися. Створення служби внутрішнього аудиту на малих підприємствах не принесе великої користі, тому що зазначена процедура є доволі витратною (через необхідність мати у своєму складі спеціальних фахівців).

На думку вітчизняних та зарубіжних вчених[1-4], головною метою внутрішнього аудиту є: забезпечення відповідності принципам корпоративного управління; удосконалення організації й управління виробництвом, виявлення і мобілізація резервів його зростання; удосконалення організації діяльності підприємства; запобігання втратам ресурсів і здійснення необхідних змін у середині підприємства; допомога управлінському персоналу в підвищенні ефективності виконання його функцій; забезпечення задоволення потреб органів управління в частині надання контрольної інформації з різних питань та ін.; оцінка системи управління ризиками; оцінка ефективності та економічності управління бізнес-процесами.

Таким чином, внутрішній аудит є оцінкою надійності й ефективності існуючої системи внутрішнього контролю, а внутрішні аудитори – люди, покликані неупереджено й професійно провести таку оцінку. Іншими словами, внутрішній аудит є функція незалежної оцінки всіх аспектів діяльності підприємства, здійснювана зсередини підприємства й спрямована на створення у його власників впевненості в тому, що існуюча система контролю надійна та ефективна[3].

Важливо зазначити, що саме керівництво підприємства, а не внутрішні аудитори, відповідальне за створення й підтримку надійної та ефективної системи внутрішнього контролю.

Внутрішні аудитори виконують основну мету – допомагають керівництву підприємства досягти визначених цілей, розширити можливості підприємства, удосконалити його операційні процеси та знизити ризики у ході виконання аудиторських завдань з надання впевненості та консультаційних послуг.

Але внутрішній аудит не є панацеєю для вирішення усіх проблем підприємства. Наприклад, внутрішній аудит не в змозі ідентифікувати усі випадки помилок та зловживань, але може мінімізувати вірогідність їх виникнення та підвищити можливість їх виявлення завдяки аудиту систем та процедур.

Внутрішній аудит не може займатись розробкою різних процедур для підрозділів підприємства, тому що це негативно впливає на незалежність внутрішнього аудитора, але аудитор може аналізувати процедури розроблені самими підрозділами, та надавати рекомендації щодо їх удосконалення для підвищення ефективності системи внутрішнього контролю підприємства[3].

Незважаючи на те, що на українських підприємствах функціонують інші контрольні структури (ревізійні комісії) організація внутрішнього аудиту є одним з найбільш надійних способів контролю за станом обліку й ефективністю функціонування системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві, та може впливати на прийняття рішень про подальшу діяльність установи, її розвиток, виправлення помилок та усунення проблем обліку чи виробничої діяльності.

Процес внутрішнього контролю, що історично служив як механізм для мінімізації випадків шахрайства, розкрадань або помилок, набув більш широкий характер, охопивши всі різноманітні ризики, пов'язані з

діяльністю підприємств. У цей час визнано, що ефективний процес внутрішнього контролю відіграє найважливішу роль у здатності підприємства виконувати поставлені цілі й зберігати фінансову життєздатність.

А тому внутрішній аудит переростає з функції, спочатку орієнтованої на перевірку фінансово-бухгалтерської звітності й мінімізацію податків, у функцію, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства.

Внутрішні аудитори також здійснюють подібну роботу, проте існують суттєві розбіжності між внутрішнім аудитом та контрольно-ревізійною роботою. При розробці стратегічного плану роботи на рік або на декілька років вперед внутрішні аудитори визначають насамперед основні зони ризику для компанії, а потім розподіляють ресурси часу та фахівців таким чином, щоб найбільш ризиковані сфери діяльності були перевірені першочергово. Фахівці контрольно-ревізійних відділів при розробці плану перевірок звичайно не враховують ризиків підприємства.

Друга значна відмінність між внутрішнім аудитом та контрольно-ревізійною службою – це відповідні методи перевірки. Контрольно-ревізійні служби працюють в основному на підставі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, з первинними документами. Але вони не використовують у своїй діяльності методи, які є необхідною частиною внутрішнього аудиту, наприклад вивчення виробничих процесів, побудову органограм, проведення анкетування та інтерв'ю з працівниками і керівниками підрозділів з метою досконального розгляду суті проблеми.

На сьогодні в Україні немає єдиної методики, щодо створення відділу внутрішнього аудиту на підприємстві та організації його роботи, тому дуже часто існування внутрішнього аудиту на підприємстві є неефективним. З метою підвищення якості та ефективності внутрішнього аудиту на підприємстві необхідна більш чітка регламентація його

повноважень та посилення ролі процесів внутрішнього аудиту в практичному житті підприємства.

Важливим питанням є розробка методик внутрішнього аудиту, робочої документації. Такі документи на підприємстві можна оформити у вигляді корпоративних стандартів, що значно полегшить роботу внутрішніх аудиторів та сприятиме усвідомленню управлінським складом підприємства цієї інформації, що надає аудит.

Таким чином, до основних проблемних аспектів внутрішнього аудиту в Україні слід віднести насамперед недостатнє нормативне та методологічне забезпечення, що призводить до нерозуміння самих принципів, методів, методології та процедур внутрішнього аудиту, відсутність внутрішніх розробок щодо організації та методики внутрішнього аудиту на підприємстві.

Висновки. Проблемні моменти розвитку внутрішнього аудиту в Україні призводять до меншої ефективності здійснення внутрішнього аудиту на підприємстві та недовіри до такої системи. Ефективна система внутрішнього аудиту на підприємстві значно підвищить зацікавленість інвесторів до таких підприємств.

Література:

- 1. Каліцінська К. О. Роль внутрішнього аудиту в системі економічної безпеки підприємства// Серія: Економіка та підприємництво, 2011. – №3–с.136.*
- 2. Каменська Т. Необхідність створення служби внутрішнього аудиту на підприємстві / Т. Каменська // – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.visnuk.com.ua/article/one/Tetiana_KA5690094.html*
- 3. Каменська Т. О. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практ. посіб. / Т. О. Каменська, О. Ю. Редько; Наук. шк. аудиту, Нац. Центр*

Обліку та Аудиту. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. – 375 с. (Наука – практиці).

4. Філозоп О. В. Організація процесу внутрішнього аудиту на підприємстві / О. В. Філозоп // Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. – №1.

References:

1. Kalitsinska K. O. *Rol vnutrishnoho audytu v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva*// Serii: *Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, 2011. – № 3–s.136.

2. Kamenska T. *Neobkhdnist stvorennia sluzhby vnutrishnoho audytu na pidpriemstvi* / T. Kamenska // – [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu: http://www.visnuk.com.ua/article/one/Tetiana_KA5690094.html

3. Kamenska T. O. *Vnutrishnii kontrol i audyt v upravlinni: prakt. posib.* / T. O. Kamenska, O. Yu. Redko; *Nauk. shk. audytu, Nats. Tsentri Obliku ta Audytu. – К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2015. – 375 с. (Наука – практиці).*

4. Filozop O. V. *Orhanizatsiia protsesu vnutrishnoho audytu na pidpriemstvi*/ O. V. Filozop // *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats.* – 2009. – № 1.

УДК 336.1:336.143(477):330.131.5:339.727.2

**ВПЛИВ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ НА СПОСІБ
ВИКОРИСТАННЯ РІДКІСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ**

кандидат економічних наук, доцент, Ривак О. С.

Львівський інститут економіки і туризму, Україна, Львів

Економічна система України і світу є ефективною, якщо рідкісні економічні ресурси скеровуються на виробництво благ, які є найбажанішими і корисними для кожного індивіда зокрема і суспільства в цілому, та використовуються з найнижчими альтернативними

втратами.

Успішна економічна політика країни вибудовується на основних індикаторах – рівень зайнятості, безробіття, рівень цін, процентна ставка у коротко- і довгостроковому періодах, показник рівня доходу після сплати податків, пропозиція грошей, інвестиції і заощадження, валютний курс, чистий експорт, валютні резерви.

За надмірної відкритості економіки країни найкращими ліками для її оздоровлення є зміщення акценту на забезпечення потреб з урахуванням ефективності використання економічних ресурсів, опираючись на власні сили та світовий досвід господарювання.

Ключові слова: дефіцит державного бюджету, чистий експорт, валютні резерви, процентна ставка, дохід після сплати податків, інфляція, валютний курс, зайнятість, ефективність економіки

кандидат економічних наук, доцент Рывак О. С. Влияние распределения финансовых потоков на способ использования редкостных экономических ресурсов/ Львовский институт экономики и туризма, Украина, Львов

Экономическая система страны и мира является эффективной если редкостные экономические ресурсы направляются на производство благ, которые являются наихеланнейшими и полезными для каждого индивида в отдельности и общества в целом и используются с самыми низкими альтернативными издержками.

Успешная экономическая политика страны выстраивается на основных индикаторах – уровень занятости, безработица, уровень цен, процентная ставка в кратко- и долгосрочном периодах, показатель уровня дохода после уплаты налогов, предложение денег, инвестиции и сбережения, валютный курс, чистый экспорт, валютные резервы.

При чрезмерной открытости экономики страны наилучшим

лекарством для ее оздоровления является смещение акцента на обеспечение потребностей с учетом эффективности использования экономических ресурсов, полагаясь на собственные силы и мировой опыт хозяйствования.

Ключевые слова: дефицит государственного бюджета, чистый экспорт, валютные резервы, процентная ставка, доход после уплаты налогов, инфляция, валютный курс, занятость, эффективность экономики

PhD, O. S. Ryvak Influence of Financial Flows Distribution on the Way of Use of Rare Economic Resources/ Lviv Institute of Economics and Tourism, Lviv, Ukraine

The economic system of Ukraine and the world is effective if rare economic resources are directed at the production of goods that are most desirable and useful for every individual in particular and society as a whole, and are used with the lowest alternative losses.

The successful economic policy of the country is built on the main indicators - the level of employment, unemployment, price levels, interest rates in the short and long-term period, the rate of income after taxes, the supply of money, investment and savings, exchange rate, net exports, foreign exchange reserves.

Due to the excessive openness of the country's economy, the best medicine for its recovery is a shift in emphasis to meet its needs, taking into account the effectiveness of economic resources usage, based on internal and global management experience.

Key words: deficit of the state budget, net exports, foreign exchange reserves, interest rate, post-tax income, inflation, exchange rate, employment, economic efficiency

Введення. Для Європейського Союзу 2018-й

характеризуватиметься гострими дебатами щодо семирічного бюджетного плану з 2020-го, через вихід Великої Британії в річному бюджеті ЄС утвориться дефіцит 10млрд. євро. Більшість країн ЄС дотримуються «ортодоксального» курсу дефіциту державного бюджету та жорсткої регуляції. Звідси впливатимуть ширші проблеми щодо архітектури Єврозони. Пріоритет тут, зокрема, перевірка іноземних інвестицій і протидія державам, які шкодять інтересам європейських компаній (скажімо Китаю), а також – довести до кінця банківський союз, адже досі бракує єдиного фінансового тилу для проблемних банків і європейської системи страхування депозитів [1,с.34-35]. ЄЦБ поступово згортатиме фінансове стимулювання.

Весною 2018-го в Італії «Рух 5 зірок» і «Ліга Півночі» узгодили проект коаліційної угоди, у якому передбачено, зокрема, звернення Італії до ЄЦБ з проханням списати 250млрд. євро (понад 10%) державного боргу. Міністр економіки Франції заявив, що новий уряд Італії може загрожувати стабільності зони євро, якщо не виконуватиме зобов'язань щодо гранично допустимого бюджетного дефіциту [2,с.9].

Міністр торгівлі США оголосив про введення з 1 червня 25% мита на ввезення сталі й 10% на ввезення алюмінію – із Мексики, Канади і Євросоюзу. Комісар ЄС із торгівлі Сесілія Мальстрем вважає: «Експорт сталі та алюмінію із ЄС у США не може бути загрозою їхній внутрішній безпеці. Це ще більше послаблює трансатлантичні відносини. Це чистий протекціонізм». Запровадження США з 1 червня мит на сталь і алюміній – рішення президента Трампа, передвиборчим гаслом якого було – «Зробимо Америку знову великою». Україна вимушено зменшить експорт металу до ЄС [3,с.2] і опиниться у вигідній ситуації, якщо вітчизняні виробники сталі матимуть можливість здійснити переливання капіталу в інші прибуткові види діяльності на території нашої країни.

2017-го Трамп скасував угоду про транстихоокеанську зону вільної

торгівлі. США вийшли з Паризької кліматичної угоди. США перенесли своє посольство в Ізраїлі з Тель-Авіва до Єрусалима, колиски трьох релігій – Іудаїзму, Іслама і Християнства. США вийшли з ядерної угоди з Іраном [4,с.11-12;3,с.2]. Очевидно усі ці рішення раціональні з огляду на значні фінансові видатки на внесок у загальну скарбницю кожної із організацій, пов'язаних із вищезазначеними угодами та залежність від бюрократії цих організацій. Зокрема, Дональд Трамп заявив, що його обурює несправедливе формування бюджету ООН, і він виступає за скорочення фінансування «клубу для людей, які збираються разом, щоб спілкуватися та добре проводити час. Своє «за» висловили 128 країн. Підписувати Декларацію відмовилась Росія і Китай [5,с.3].

За повідомленням УНІАН, США забезпечують 22% із 5,4 мільярдів дворічного базового бюджету ООН та 28,5% бюджету на підтримку миру, який становить 7,3 мільярди доларів. Дональд Трамп заявив, що ООН не здатна використовувати на повну силу свій потенціал і закликав ухвалити «сміливу позицію» щодо чіткішої і визначеної місії ООН. «Бюрократія гальмує діяльність «Організації Об'єднаних Націй», - наголосив американський президент. У британців попереду ще довгий шлях до ратифікації Brexit у березні 2019 року.

У 2018-му році зсув у сучасному балансі між державою та ринком зумовлюватимуть три окремі сили. Перша сила – реакція на розквіт технологій. У багатому світі політики накиннулися на техновелетнів, особливо Google, Facebook і Amazon зі штрафами, новими вимогами і жорсткішим тлумаченням антимонопольних вимог і норм. Зміняться цілі практики та моделі ведення бізнесу. Найдраматичніший наступ на технобізнес видаватиметься в США. Антимонопольні відомства займуть жорсткішу позицію проти усунення потенційних конкурентів через поглинання. Друга сила змін – Макрон, який, як Рузвельт, пропагує новий соціальний договір, що сприятиме конкуренції та підприємництву, але й

захищатиме робітників, що програють у процесі. Третя сила – зміна ставлення до Китаю, що перетворюється на потугу XXI століття. Подібно до того, як наприкінці XIX і початку XX століть європейську політику формував страх перед зміцненням Німеччини, нині це страх перед посиленням Китаю та його намірів [4,с.11-12].

На початку січня 2018-го російський прем'єр-міністр Дмитрій Медведєв вніс до Державної думи законопроект, яким скасовуються усі договори на право видобування нафти і газу на шельфі Криму, видані урядами України, а право продавати ліцензії передаються Кабміну РФ в особі пана Медведєва. Запаси газу на шельфі Криму українська сторона у березні 2014р. оцінювала в межах 4-13 трильйонів кубічних метрів, запаси нафти – у 7 мільярдів барелів. За сьогоднішніми цінами, з урахуванням витрат видобування, за розрахунками Олександра Белявського, вартість запасів газу і нафти цих розвіданих українською стороною на українській території та освоєваних родовищ становить 810млрд. дол. США.

Уряди згідно із стандартною угодою про розподіл продукції отримують мінімум 60% доходів – це становить 486млрд. дол. США. Міжнародний валютний фонд погодився надати позику у сумі 17,5 мільярда доларів уряду і Нацбанку України. 1948 року США не пошкодували шести мільярдів доларів, що дало поштовх для німецького «економічного дива». Вкравши 486 мільярдів, Росія позбавила Україну дев'яти планів Маршала, кожен з яких дозволив би перетворити українську економіку у конкурентоздатного велетня [6,с.1,7].

19 лютого 2018-го Україна подала в Міжнародний трибунал ООН меморандум проти Росії згідно Конвенції ООН з морського права, який доводить, що РФ порушила суверенні права України в Чорному і Азовському морях і у Керченській протоці. Рішення було прийняте на користь України, однак, Росія його не визнає, оскільки судовий процес

відбувався без її представників. Трибунал визнав факт порушення Росією двох статей Конвенції: 1959 року про відкрите море і 1972 року по морському праву.

За повідомленням віце-президента Асоціації морського права України оскільки, зі слів РФ, вони не були стороною процесу в морському трибуналі, то рішення трибуналу не поширюється на юрисдикцію Росії. Він додає, що мова йде не тільки про міст, а й про те, що Росія видобуває на українському шельфі газ і нафту. Фактично зараз Росія перекрила Азовське море й у декотрих місцях залишила Україні менше 10 миль морського простору [7,с.6-7].

В початку травня президент Росії Володимир Путін особисто відкрив Кримський міст. Ціна моста – 4 мільярди доларів США, або майже 228 мільярдів рублів. Заручившись підтримкою китайських і голландських компаній (останні вже потрапили під європейські санкції), численними ресурсами людей (яких, як стверджують представники міжнародного волонтерського співтовариства Inform Naraltna на «головній російській будові століття» масово обманюють, не виплачуючи зарплату, хоча остаточно факт щодо непроплачених зарплат не вдалося перевірити) [8,с.1,2] і техніки, міст звели всупереч застережень вчених та інженерів, що геологічні особливості дна Чорного моря в цьому місці й сильна течія та сейсмоактивна зона становлять для такої споруди сильну загрозу. За словами опозиційного російського політика, потреби в мості немає, якщо тільки там не розвивати військову базу [9,с.3].

Вашингтон і Євросоюз засудили спорудження мосту. Згідно заяви Брюсселя «будівництво мосту спрямоване на подальшу промислову інтеграцію незаконно анексованого півострова з Росією та його ізоляцію від України, частиною якої він залишається». Також в ЄС вказали, що міст обмежує судноплавство Керченською протокою до українських портів в Азовському морі. А в Держдепі США нагадали, що запровадили

санкції проти деяких осіб та компаній, залучених до проекту зведення мосту. «Ці та інші наші санкції, пов'язані із Кримом, залишатимуться чинними, доки Росія не поверне контроль над півостровом Україні» - чітко наголосили у Держдепі [9,с.3]. Президент США Трамп підтвердив постулат, що Україна – це пріоритет зовнішньої політики США. Президент РФ Путін, на запитання щодо вирішення завданих проблем по Криму, під час зустрічі двох президентів Трамп – Путін, відповів: “Для нас, для Російської Федерації, це питання закрито. Все” [10,с.4].

Україна готує заходи впливу відносно української і російських фірм, які брали участь у будівництві Кримського (він же Керченський) мосту [8,с.1,2].

«Україна отримає те, про що давно говорили, – «Джавеліні! Ця зброя в руках наших військових стане додатковим створюючим аргументом проти російської агресії на Донбасі» - повідомив президент України Петро Порошенко про рішення Держдепу США щодо продажу 210 протиракетних комплексів Javelin і 37 пускових установок до них у травні 2018-го. [11,с.1].

В Росії 01.04.2018-го перед Федеральним зібранням російський президент Володимир Путін презентував нову ядерну «суперзброю», ракету «Сармат», який, за його словами, аналогів у світі немає і котра може обійти американську протиракетну оборону, обмежень по дальності практично немає, здатна атакувати цілі як через Північний, так і через Південний полюс. У відповідь командуючий ядерними силами США Джон Хайтен назвав Росію «екзистенціональною загрозою для своєї країни», а також згадав Північну Корею і Китай. Західні експерти назвали вищезазначений виступ оголошенням нової холодної війни [12,с.8,12].

За висновками представників Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, інших міжнародних фінансових структур,

«нездатність України освоїти надані їй кошти – глобальна проблема, з якою стикаються всі її основні кредитори.

Для стимулювання гармонізації макроекономічного середовища та державних фінансів країн-членів ЄС, а також таких що бажали б приєднатись до ЄС, встановлені Маастрихтські критерії, дотримання яких є принциповим, а саме: (1) *Стабільність цін*. Річний рівень інфляції не повинен перевищувати середній рівень інфляції у трьох країнах ЄС з найнижчим рівнем інфляції більш, ніж на 1,5%. Окрім того, всі показники розглядаються у динаміці за останні 3-5 років. Тобто не достатньо утримати, наприклад, інфляцію, у визначених межах протягом 1 чи 2 років, а далі знову «відпустити». (2) *Дефіцит державного бюджету не повинен перевищувати 3% ВВП*. (3) *Рівень державного боргу країни не повинен перевищувати 60% ВВП*. Перевищення, як виняток, допускається лише за умови, що хоча сукупний борг перевищує в останні роки визначений рівень, він має стабільну тенденцію до зниження. (4) *Зближення процентних ставок*. Середнє номінальне значення довгострокових процентних ставок не повинно перевищувати 2 відсоткові пункти від середнього рівня таких ставок трьох країн з найстабільнішими цінами. (5) *Участь у системі спільного коливання валютних курсів*. Підтримання встановлених меж коливань у запровадженому в ЄС механізмі стабілізації обмінних валютних курсів. (Початково межі коливання визначались $\pm 2,25\%$, пізніше їх було розширено, і до впровадження євро діяла допустима норма $\pm 15\%$). Наприкінці ХХ століття, згідно з умовами Маастрихтського договору, до найважливіших критеріїв Європейського співтовариства належали *довгострокові ставки*, які не повинні перевищувати 7-7,5% у річному обчисленні [13,с.25-31].

Сукупний державний і гарантований державою борг України станом на 31.12.2017 р. становив 2,142 трлн. грн (71,8% до ВВП), у т.ч. зовнішній

державний борг 46,1% до ВВП, внутрішній – 25,7% до ВВП. Упродовж перших чотирьох місяців 2018 року державний та гарантований державою борг України зменшився на 5,64%, і станом на 30.04.2018 р. становив 2,021 трлн. гривень, у т.ч. зовнішній державний борг зменшився на 113852,5 млн. грн (або на 8,28%), внутрішній зменшився на 6843,8 млн.грн (на 0,89%). В доларовому еквіваленті обсяг державного і гарантованого державою боргу за чотири місяці 2018 року зменшився від 80,52 млрд. дол. США (на 7,13%) [14].

Україна увійшла в трійку країн з найбільшими боргами перед МВФ. Загальна сума валового зовнішнього боргу нашої країни складає (без урахування Автономної Республіки Крим) на кінець I кварталу 2018-го року 116,3 млрд. дол. США. За даними МВФ, окрім нас, до найбільших боржників потрапили Греція і Португалія [15,с.3]. Динаміка валового зовнішнього боргу України до ВВП у доларовому еквіваленті: 2006 рік – 50,6%; 2007 – 56,0%; 2008 – 56,5%; 2009 – 88,2%; 2010 – 86,0%; 2011 – 77,4%; 2012 – 76,8%; 2013 – 77,5%; 2014 – 95,8%; 2015 – 131,5%; 2016 – 121,7%; 2017 – 103,9% [16].

За даними Світового банку п'ятірку найбільших світових боржників очолюють найбільш розвинуті країни світу, а саме – США, Великобританія, Німеччина, Франція і Нідерланди. У багатьох із них зовнішній державний борг в окремі періоди перевищує 200% ВВП. Однією із основних причин нарощування зовнішнього державного боргу цих країн є їхня активна участь у міжнародних організаціях.

Керівник Спілки журналістів Литви Дайнюс Радзевічус радить українцям *розраховувати більше на власні сили*, а не на сторонню допомогу і, нагадує, що Литва є найполегливішим адвокатом України в Європі і поза нею. А також ділиться мудрою думкою: « Раніше ми дивилися на західні країни і мріяли: коли у нас буде така ж свобода слова, як у них? Зараз у рейтингу свободи ЗМІ, який склали «Репортери

без кордонів», деякі з цих країн перебувають нижче від нас, ті ж США, Велика Британія, Франція, Італія [17,с.12].

Із набуттям незалежності України значна частина найфаховніших громадян виїхала за кордон. Упродовж 90-х років минулого століття основна причина виїзду українців за кордон – розрив налагоджених економічних зв'язків в межах єдиного народно-господарського комплексу Союзу, перерозподіл власності після прихватизації промислових підприємств, науково-дослідних установ, знищення аграрного сектору країни після розпаювання сільськогосподарських земель та небаченого дерибану колгоспного і радгоспного майна, зупинка сотень заводів і фабрик, втрата морфлоту, і тепер хоча наші моряки трудяться на чужих кораблях, небачене зниження доходів населення, зайнятого в базових галузях економіки країни і посилення розшарування населення за доходами, масштабна втеча капіталу за кордон, значна частина якого на сьогоднішній день внаслідок посилення збурень в суспільстві країни, оскаржень правомірності виведення капіталу оштрафована або заморожена. Це і великі кошти і об'єкти майна за межами нашої території. А чому так сталось?

Експансія іноземного капіталу, а також тісно пов'язана із задекларованою деолігархізацією втрата надій для десятків тисяч вкладників, чиї депозити у збанкрутілих банках перевищували 200 тисяч гривень, коли опинилися без грошей, насамперед найвразливіші клієнти – малий і середній бізнес, невеликі державні компанії, спричинила наступну хвилю міграції населення з метою працевлаштування в інших країнах світу.

Вивчення історії створення і банкрутства за останнє десятиліття майже сотні комерційних банків, власники яких змушені були дотримуватись захисних позицій і, навіть, після банкрутства залишились у «плюсах», особливо ті, де концентрація кредитів, виданих пов'язаним

особам перевищувала розумні межі. У «плюсі» залишились корпоративні позичальники, які отримали можливість не обслуговувати кредити, а потім викупити свої борги з дисконтом, як сягав 95%.

За словами директора департаменту фінансової стабільності НБУ Євгена Дубогриза – частка проблемної заборгованості ТОП-5 бізнес-груп (не уточнювали їх назв) – 82%. З «Приватбанком» це 93! Не повернуться до бюджету (це можна сказати зі 100-відсотковою вірогідністю) ті 15,5 млрд. доларів, які було «інвестовано» в державні банки за останні десять років в порядку їх фінансової підтримки. Наслідком такої «інвестиції» стало знецінення гривні. ... На «Приватбанк» було витрачено 5,8 млрд. доларів, на «Ощадбанк» - 3,5 млрд. доларів., на «Укрексімбанк» - 2,8 млрд. доларів – за інформацією керуючого директора ЄБРР в країнах Східної Європи і Кавказу Франсіса Маліжа. Після переходу наприкінці 2016 року 100% акцій «Приватбанку» (за рішенням уряду) в державну власність, після рішучого очищення Національним банком України банківської системи упродовж кількох останніх років, від неплатоспроможних і схемних банків, після відкликання ліцензій на право ведення банківських операцій у понад восьми десятків банків, активніше входить іноземний капітал. Проте, основу банківської системи на сьогоднішній день вже становлять банки з участю в їхньому капіталі держави. Ці банки займають у різних сегментах ринку нішу в понад 50% [18,с.1,4].

Найболючішою похідною, після здобуття незалежності України, проблемою до розв'язання виявилась необхідність побудови української фінансової системи, найважливішою складовою якої є наявність національної валюти, яка з небаченими труднощами запроваджувалась поетапно. За цей період Україна пережила небачену гіперінфляцію, яка досягла своєї вершини у 1993 році, коли ціни на товари споживання зросли у 102 рази (найвища у світі за вказаний період), а тимчасова

українська валюта (купон багаторазового використання), запроваджена у готівковий обіг у січні 1992 року, водночас знецінилась у 20,8 разів відносно долара США. 1994-го року споживчі ціни зросли у 5 разів, а знецінення гривні відносно долара США відбулось у 8,3 разів. З метою подолання гіперінфляції уряд та НБУ з жовтня 1994 року запровадив програму стабілізаційних заходів, що позитивно вплинуло на стійкість національної валюти.

Введення повноцінної національної валюти – гривні в результаті проведеної грошової реформи в Україні з 2 по 16 вересня 1996 року створило передумови для утримання відносної стабільності на грошовому, споживчому і валютному ринках. Проте, пролонгація із року в рік дефіцитного державного бюджету з 2003-го року і по сьогодні, а з 2006-го року – дефіциту торговельного балансу спричинила нарощування державного і валового зовнішнього боргу України та знецінення гривні.

Якщо валюта знецінюється внаслідок інфляції і дефляції, тоді цінні папери, номіновані у такій валюті, знецінюються, а тому резиденти країни, які вдаються до запозичень через ринок цінних паперів, як і позикодавці, завжди знаходяться у не вигідній ситуації. Тільки реальні інвестиційні вкладення можуть стати результативними, однак, якщо в економіці країни, унаслідок помилкової економічної політики, виник несприятливий інвестиційний клімат, то і такі інвестиції, навряд чи принесуть вигоду як вкладникам реального капіталу, так і донорам. Перешкодою у даному випадку є гіпертрофований тіньовий сектор економіки (за підрахунками МВФ 45% української економіки перебуває в тіні), зростання злочинності унаслідок збільшення безробіття та несприятливих умов праці, зменшення реальних доходів населення, розшарування суспільства за доходами, надмірно роздутий бюрократичний апарат.

21 червня Верховна Рада України прийняла Закон «Про валюту і валютні операції». Після набуття сили прийнятого Закону про валюту, окремі банки на території України відновлять можливість фізособам купувати і продавати валюту в безготівковому режимі – в системі інтернет-банкінга. Сьогодні такий сервіс готові запустити не тільки «Приватбанк», але й багато інших банків. Оскільки, згідно визначених вимог без паспорта, українець може купити валюти не більше, ніж на суму 150 тис. гривень, а по більшій сумі вимагається документ, то банки, мабуть, знімуть це обмеження під безготівкові покупки, і, не тільки по долару США, але й по інших валютах з врахуванням ризиків по них. І тут виникає питання, у якому випадку клієнт банку опиниться у вигідній ситуації, і як вірно прийняти рішення про формування «кошика» своїх активів.

Для того, щоб протидіяти обвалу гривні внаслідок активних валютних покупок, в новому законі прописано право регулятора застосовувати антикризові заходи.

Ведення валютних обмежень постановами НБУ суперечить Конституції України, однак регулятор не одноразово вдавався до таких обмежень. В розпал Оранжевої Революції, коли люди в паніці знімали з рахунків гроші, і.о. голови НБУ Арсеній Яценюк прийняв рішення про тотальне обмеження на дострокове зняття валютних і гривневих депозитів фізосіб, щоб врятувати банківську систему від краху, однак вкладники з часом оскаржили обмежувальну постанову в судах, оскільки Центробанк не наділений відповідними повноваженнями.

Саме тому регулятор зараз і прийняв рішення на законодавчому рівні затвердити свої повноваження – виписав їх у новому законі.

З іншої сторони, ліберальні зміни у законі дозволять фізособам без обмежень сум перераховувати кошти за кордон на відповідний рахунок або для здійснення інвестицій, що урівняє в правах нерезидентів із

резидентами внаслідок зняття ряду обмежень при транскордонних перерахунках коштів. Проте, для цього необхідно мати індивідуальну ліцензію НБУ на відкриття закордонних рахунків і виведення коштів резидентами, а зарубіжним вкладникам офіційно дозволили здійснювати те, що вони і так робили нелегально. [19,с.2].

Така дерегуляція Центробанку навряд чи стане вирішальним фактором при вкладеннях в реальний сектор економіки нашої країни, оскільки валютне регулювання є похідним. Приплив-відплив капіталу в країну передусім визначається фіскальною політикою, від якої залежить інвестиційний клімат країни.

Глава НБУ Яків Смолій сподівається, що прийняття закону «Про валюту і валютні операції» створить комфортні, прозорі і безпечні умови для ведення бізнесу в Україні і відкриє двері іноземним інвесторам. А українці отримають право інвестувати в цінні папери на глобальних ринках і розміщувати кошти на рахунках будь-яких банків світу. [20].

Окрім нарощування державного боргу і боргів приватного сектора економіки країни на зміцнення національної валюти негативно впливають збурення в суспільстві, які іноді можуть розгорітись із-за несправедливого ставлення щаблів владних і правоохоронних відомств. Прикладом є протест у Грузії, який розгорівся із-за недорозслідування справи вбивства 16-річного підлітка у центрі Тбілісі, батько якого, Заза Саралідзе, домагався справедливості в прокуратурі. Як наслідок, головний прокурор подав у відставку. Врешті-решт, опозиційні партії «Європейська Грузія», «Єдиний національний рух» та інші висунули зовсім інші вимоги. Найголовнішою з них є відставка уряду. Мітингують кількасот людей перед парламентом Грузії. Акції протесту розпочалися в Грузії в кінці травня 2018-го року.

Екс-президент Михаїл Саакашвілі – ціла епоха в житті Грузії (2003-2013 рр.), який зумів провести кардинальні реформи в усіх галузях і

сферах економіки своєї країни, значно підвищивши зайнятість, а також доходи населення та державного бюджету у десятки разів, передусім, завдяки податковій реформі та реформ в базових галузях економіки, відмови від співпраці з МВФ, не зміг забезпечити захист економіки країни від експансії іноземного капіталу. Починаючи з 2003 року, в Грузію зайшли 42 російські компанії. Усі стратегічні об'єкти, які зараз обслуговують Грузію – це російські компанії – передача електроенергії країною, водопостачання та ін. І на кінець 2013 року до влади прийшла партія «Грузинська мрія» Бідзіни Іванішвілі, і, дехто зітхнув з полегшенням, мовляв, за час правління Саакашвілі у Грузії було кількасот політичних в'язнів, а люди боялися навіть брати слухавку, коли телефонував хтось невідомий. На політичні теми взагалі намагалися не говорити [21,с.13].

Гібридна економічна війна, найнебезпечнішим проявом якої є піратство в сфері інтелектуальної власності, та поширеність сучасного рабства, відображаються у рейтингу сучасного рабства. У 2018 році Україна виявилася на 49-му місці із 167 країн світу за даними Глобального індексу рабства. Під ним розуміють торгівлю людьми, примусову працю, боргову кабалу, а також торгівлю і експлуатацію дітей. Згідно результатів дослідження, в Україні нараховується 286 тисяч людей, що живуть в умовах сучасного рабства, приблизно 6,41 частка на 1000 осіб населення.

Серед держав Європи і центральної Азії Україна опинилась на п'ятому місці в числі країн з найвищим рівнем сучасного рабства, де Білорусь – на першому, а Росія – на восьмому. Згідно даних таблиці по регіонах світу, абсолютна кількість жертв цього явища в Україні складає 301 тисячу. Відмічено, що реагування української влади на це явище відповідає середньому рівню серед усіх досліджуваних країн.

Росія у глобальному рейтингу виявилась на 64-му місці. На

першому – Північна Корея, де найвища поширеність сучасного рабства, і кожен десятий громадянин цієї країни постраждав від такої практики [22,с.2].

На саміті «Східного партнерства» у Брюсселі у листопаді 2017-го Президент Литви Даля Грібаускайте наголосила, що Брюссель надав чималі фінансові ресурси, але Україна використовує їх обмежено. Ідеться про 600 мільйонів євро макроекономічної фінансової допомоги, які ЄС надасть Україні за умови виконання певних вимог, а саме, скасування заборони на експорт лісу-кругляка, запуск автоматичної перевірки декларацій, закон про кредитний реєстр НБУ і перевірку інформації про бенефіціарних власників компаній. Окрему увагу звернули на підготовку Європейської інвестиційної конференції щодо допомоги Україні, проведення якої, як заплановано і відбулось у 2018 році [23,с.2].

Екс-очільник Міністерства зовнішніх справ Леонід Кожара на суді Януковича повідомив подробиці про причини перенесення підписання Угоди про асоціацію із ЄС у 2013 році, звинувативши Європейську комісію у зриві підписання документа. За його словами, Микола Азаров намагався переглянути економічну частину угоди, внести туди певні зміни, щоб мінімізувати економічні ризики, однак ЄС відмовився. На думку Кожари – ні Україна, ні ЄС не були готові до виконання угоди, оскільки вона вступила в конфлікт із попередніми економічними угодами. Кожара вважає, що Асоціація з ЄС була б вигідною тільки у випадку, якщо б Україна «стала мостом, а не проваллям» між великими політичними і економічними утвореннями європейського простору. «А поспішне підписання Угоди про Асоціацію спричинило до обвалу зовнішньої торгівлі України» - зауважив Кожара [24,с.3]. Угода про асоціацію між Україною та Євросоюзом, укладена 2 вересня 2017 року, не гарантує Україні членства в ЄС.

Фірма Манафорта, створена на Кіпрі для отримання платежів від політиків і бізнесменів зі Східної Європи, отримала багатомільйонні виплати від України (за різними даними понад 60 млн. доларів політтехнолог заробив в Україні протягом 10 років консультуючи Януковича, Партію регіонів, співпрацюючи із такими знаковими фігурами, як Ахметов, Львовчкін) [25,с.9]. Фірма Манафорта допомогла Януковичу підготувати перевиборну програму, яка містила найкращу серед інших претендентів на посаду президента економічну складову. Однак, розроблена Адміністрацією Президента Януковича програма «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка» не містила конкретних намірів щодо підвищення доходів населення, зайнятого в реальному секторі економіки країни. Ці недогляди, які було задекларовано передвиборною програмою обраного Президента, розроблені у коротко-, середньо і довгострокових планах уряду, однак впровадити їх на практиці остаточно не вдалось, що пов'язано значною мірою із загостренням світової економічної кризи кінця 2008-го. З ряду причин загострилась світова економічна гібридна війна, і Україна, як і багато інших країн, потрапила у пастку, яка проявилась, передусім, у звуженні обов'язкових навчальних програм з фундаментальної науки «Економіка», а згодом і визнанням на законодавчому рівні і інших фундаментальних наук, як-то, фізика, хімія, як таких, що не мають практичного значення. Почастішали шахрайські схеми привласнення незароблених грошей на усіх рівнях економічної системи, не тільки окремих країн, але й усієї системи світобудови. А Манафорт від 30 жовтня 2017 року опинився під слідством ФБР у Вашингтоні за порушення податкового і банківського законодавства США, відмивання грошей і таємне лобіювання [25,с.9]. Судовий процес над Манафортом розпочався у 150-тисячному американському місті Александрії, за 10 км від Вашингтона. Його адвокат наголосив, що в процесі слідчих дій детально досліджуватиметься,

скільки коштів отримувала фірма Манафорта і на що вони були витрачені Манафортом.

Доходи населення України за перший квартал 2018 року становили 657928 млн.грн. Структура доходів: 49,8% - заробітна плата; прибуток та змішаний дохід – 12,5%; доходи від власності (одержані) – 1,8%; соціальні допомоги та інші одержані поточні трансфери – 35,9%. Витрати та заощадження – 657928 млн.грн. Проте, нагромадження нефінансових активів за вказаний період становили – мінус 9167 млн.грн.; приріст фінансових активів – мінус 12813 млн.грн, з них приріст грошових вкладів та заощаджень в цінних паперах – мінус 579 млн.грн. Тобто, витрати населення України продовжують перевищувати доходи за вказаний період за рахунок нагромаджених нефінансових та фінансових активів. Проте заощадження в іноземній валюті дещо зросли на 4296 млн. грн. За даними ДССУ наявний дохід населення України у відсотках до відповідного періоду попереднього року збільшився у I кварталі 2018 року на 25,2%, а у розрахунку на одну особу – на 25,8% і становив 11370,2 гривень (3790 гривень у середньому за місяць), а реальний наявний дохід збільшився на 10% [26]. Зростання заощаджень в іноземній валюті в конкретній ситуації, в якій опинилась Україна, пов'язане із вкрай негативними очікуваннями населення, як одного із важливих чинників який підсилює тенденцію до підвищеного попиту на іноземну валюту, що підсилює тенденцію до зниження курсу національної валюти.

Разом з тим обсяги приватних грошових переказів в Україну, які представляють собою дохід домашніх господарств, що надходять від інших домогосподарств із-за кордону, та пов'язані з тимчасовою або постійною міграцією населення у I кварталі 2018 року досягли 10,2% від ВВП [20].

Кінцеві споживчі витрати домогосподарств за методом кінцевого

використання у I-му кварталі 2018 року склали 95% ВВП, 11,9% ВВП – валове нагромадження, мінус 6,9% ВВП дорівнював дефіцит торговельного рахунку платіжного балансу. Загалом, резиденти нашої країни витрачали на 6,9% від ВВП більше коштів, ніж заробляли на території своєї країни [26]. Це тільки I квартал 2018-го.

Фінансовий результат великих та середніх підприємств до *оподаткування* (сальдо) за видами економічної діяльності усього по економіці України за січень-березень 2018 року становив 18,9% ВВП, у т.ч. прибуток – 25,34% від ВВП, збиток – 6,37% від ВВП. Загальна кількість великих та середніх підприємств, які одержали прибуток – 68,6%, загальна кількість таких підприємств, які одержали збиток – 31,4%. Вищезгадана статистична інформація не включає тимчасово окуповані території АРК, м. Севастополь та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях. За видами економічної діяльності «Сільське, лісове та рибне господарство» дані наведено без урахування діяльності підприємств, які займаються рослинництвом, тваринництвом та змішаним сільським господарством, оскільки інформація зазначених видів економічної діяльності враховується тільки в даних за рік [26].

За даними Світового банку, внаслідок загострення економічної кризи в 2014 році в Україні рівень бідності збільшився на 67%. Якщо в 2014 році за межею бідності проживало 15% населення України, то сьогодні – 25%.

Директор по питаннях України, Білорусії і Молдови від Світового банку Сату Кахконен зауважила, що в Україну було вкладено набагато більше грошей, ніж в інші. «Всього 5,5 млрд. дол. США, до того ж половина коштів – 2,5 млрд. дол. США – у різні інвестиційні проекти, плюс 2 млрд. дол. США – на підтримку регіональних бюджетів для проведення реформ, і 500 млн. дол. США – на постачання газу. На жаль,

не усі ці гроші використані у повному обсязі, а ми чекаємо рішень від владних структур України».

В 2013 році середня заробітна плата в Україні дорівнювала 3253 грн (406 дол. США в перерахунку за офіційним середньорічним курсом гривні до дол. США 8 грн /дол. США).

За даними Державної служби статистики України середньостатистичний українець заробляє за годину 53 гривні 40 копійок. Це лише два долари США, найбільше у Києві – 81 гривню 50 копійок (трохи більше 3 дол. США), найменше – у Чернігівській області – 42 гривні за годину (1,6 дол. США).

Для порівняння, середньостатистичний житель Ізраїлю заробляє за годину 16 дол. США (приблизно 418 гривень), американець – 22 дол. США (майже 575 гривень), данець – 50 дол. США (1300 гривень) [27,с.3]. У 2018 році середня заробітна плата встановлена на рівні 8725 грн (333 дол. США/курс – 26,15 грн. /дол. США) [28,с.4].

За рівнем щастя Україна виявилась на 138-му місці із 156 країн між Суданом і Того. За даними Державної служби статистики, опитування українців свідчить, що для того щоб не відчувати себе бідними, в місяць достатньо мати дохід на особу в розмірі 4000-5000 грн. оптимальний дохід для середнього класу в Україні, як вважають опитані, повинен становити від 18000 до 22000 грн в місяць [28,с.4].

Висновки. Подолання інфляції, забезпечення продуктивної зайнятості в економіці країни, регулювання сукупного доходу на користь країни в залежності від світової економічної ситуації, що постійно змінюється, досягається завдяки гнучкій і передбачливій податково-бюджетній і кредитно-грошовій політиці. Важливе значення має орієнтація на цільові показники рівня доходів після сплати податків приватного і державного секторів базових галузей економіки країни.

Високий рівень тінізації економіки вказує на необхідність зниження

середньої ставки оподаткування. Зменшення відносної заборгованості в економіці можливе не тільки за умови, якщо темпи зростання реальної процентної ставки будуть нижчими за темпи зростання реального ВВП, а частка первинного бюджетного надлишку відносно ВВП збільшуватиметься. Важливою передумовою забезпечення вищезазначеної умови є стабільність цін, оскільки якщо зростають ціни, то зростає і відсоткова ставка та знецінюються цінні папери, такі як акції і облігації. Інфляція негативно відображається на стійкості національної валюти. Знецінення національної валюти є сигналом для згортання зовнішньоекономічних угод, як на ринках товарів і послуг, так і на валютному ринку та ринках цінних паперів.

Щоб протидіяти трудовій міграції та поширенню сучасного рабства важливо, окрім заходів по вдосконаленню податкової системи в напрямі зниження середньої ставки оподаткування та зменшення кількості податків, скорочення податкового нормативно-правового поля та забезпечення його стабільності, приділити значну увагу підвищенню відносного рівня заробітної плати працівників базових галузей економіки. Це дасть поштовх для підвищення внутрішнього споживчого попиту, зростання продуктивності праці працівників реального сектора економіки і покращення умов життєдіяльності населення країни. Така стимулювальна фіскальна політика збільшить зайнятість в реальному секторі економіки країни, збільшить податкові надходження і державні закупівлі на потреби оборони, кваліфіковані послуги державних служб, освіту, бібліотечну справу, науку, охорону здоров'я, будівництво доріг та інших важливих стратегічних об'єктів.

Література:

1. Том Натал. Брюссель. Європа. Новий світанок//*The Economist*. Світ у 2018. Український випуск. За ексклюзивною ліцензією – Український тиждень. – С. 34-35.
2. Уряд Італії сформує Джузеппе Конте//*Високий замок*. – 25-27 травня 2018 року. – № 58.— С. 9.
3. Аскольд Єрьомін. Трамп робить Америку “самотньою”. І це не американська, а наша проблема//*Високий замок*.— 5 червня 2018 року. – № 61. – С.2.
4. Зенні Мінтон Беддоуз, головний редактор, *The Economist*. Маятник хитнувся//*The Economist*. Світ у 2018. Український випуск. За ексклюзивною ліцензією – Український тиждень. – С. 11-12.
5. Вікторія Власенко. Трамп хоче реформувати ООН. Росія проти//*Урядовий кур’єр*. – 20 вересня 2017.— № 176. – С.3.
6. Белявський Олександр. Росія вкрала в Україні дев’ять “планів Маршала”. Про колосальні економічні збитки, який зазнала наша держава внаслідок анексії Криму//*Високий замок*. –18-24 січня 2018 року.— № 6. – С. 1,7.
7. Клепова Евгения. Мост раздора: как “стройка века” повлияла на Украину//*Вести. Всеукраинский выпуск*. – 31 мая 2018.— № 87. – С.6-7.
8. Клепова Евгения, Кучкина Анастасия. Чем живет Крым 2018, 4 года аннексии//*Вести. Всеукраинский выпуск*. – 2 марта 2018.— № 038. – С.1,2.
9. Власенко Вікторія. Міст у нікуди//*Урядовий кур’єр*.—17 травня 2018 року. –№ 92. –С. 3.
10. “Они, похоже, договорились”: что Украине от встречи Трампа и Путина [текст: Никита Пидгора]//*Вести. Всеукраинский выпуск*. – 18 июля 2018.— № 119. – С.4.
11. Цитата дня// *Урядовий кур’єр*. – 3 березня 2018.— № 44. – С.1.
12. *Вести. Всеукраинский выпуск*. – 2 марта 2018.— № 038. – С.8, 12.

13. Примара Європи. Аналітична доповідь. Керівник Проекту Валерій Хорошковський. – Київ: Агентство гуманітраних технологій. – 1999. – С.25-31. –99 с.
14. Національний Банк України – <http://www.bank.gov.ua>; Міністерство фінансів України – <http://www.minfin.gov.ua>.
15. Україна оказалась в Топ-3 должников перед МВФ [Текст: Антон Дранник]// Вести. Всеукраинский выпуск. – 1 марта 2018.— № 37. – С.3.
16. Світовий банк – <http://www.worldbank.org>; Національний Банк України – <http://www.bank.gov.ua>
17. “Правлячий режим нинішньої Росії – насамперед загроза самим росіянам...”— Розмовляв Іван Фаріон//Високий замок.—10-16 травня 2018 року.— № 51. –С.12.
18. Прокопчук Станіслав. VIP-боржники: хто поверне мільярдні запозичення? Погляд на проблему. Щоб підняти економіку, треба забезпечити однакові умови для бізнесу й удосконалити банківське законодавство// Урядовий кур'єр. – 6 липня 2018.— № 124. – С.1,4.—8 с.
19. Безналичный обмен валюты: что изменится[Текст: Елена Лысенко]//Вести. Всеукраинский выпуск. – 25 июня 2018 года.— № 0104(1207). – С.2.
20. Національний Банк України – <http://www.bank.gov.ua>.
21. Розмова Галини Яреми із грузинським політологом Тенгізом Цулашвілі// Високий замок.— тижневик, 14-20 травня 2018 року.— № 65. –С.13.
22. Україна вошла в топ-50 стран с высоким уровнем рабства//Вести. Всеукраинский выпуск. – 20 июля 2018 года.— № 121. – С.2.—12 с.
23. ЄС пропонує нову державну карту партнерства сусідам [Текст: Вікторія Власенко]// Урядовий кур'єр.—25 листопада 2017.—№ 223.— С.2.

24. Кожара обвинил ЕС в срыве Ассоциации [Текст: Александр Харченко]//Вести. Всеукраинский выпуск. – 7 марта 2018 года.— № 37. – С.3.

25. Манафорт здався ФБР// Високий замок.— 31 жовтня 2017 року.— № 121. –С.9.

26. Державна служба статистики України— <http://www.ukrstat.gov.ua>.

27. Як платять – так і прцюємо?.. [Текст: Власта Холодницька] // Високий замок.— 13 березня 2018 року.— № 28. –С.3.—14 с.

28. Всемирный банк заявил, что у нас резко вырос уровень бедности [Текст: Алла Думина]//Вести. Всеукраинский выпуск. – 19 июля 2018.— № 120. – С.4.

References:

1. Tam Natal. Brussels Europe. New dawn//The Economist. World in 2018. Ukrainian issue. Exclusive license – Ukrayinskyy Tyzhden. – P. 34-35.

2. Giuseppe Conte will form Italian Government//Vysoky Zamok. – May 25-27, 2018. – No 58.— P. 9.

3. Askold Yeriomin. Trump Makes America “Lonely”. And This Is Not American But Our Problem// Vysoky Zamok. –June 5, 2018. – No 61. – P.2.

4. Zanny Minton Beddoes, Chief Editor, The Economist. The Pendulum Swung//The Economist. World in 2018. Ukrainian issue. Exclusive license – Ukrayinskyy Tyzhden. – P. 11-12.

5. Viktoriia Vlasenko. Trump Wants to Reform the UN. Russia Is Against // Uriadovyy Courier.— September 20, 2017.— No 176. – P.3.

6. Oleksandr Belyabsky. Russia Stole Nine "Marshall plans" From Ukraine. About Colossal Economic Losses Suffered by Our State as a Result of the Annexation of the Crimea // Vysoky Zamok. – January 18-24, 2018.— No 6. – P. 1,7.

7. Yevgeniia Klyepova. *Bridge of Discord: How the "Construction of the Century" Influenced Ukraine* // *Vesti. All-Ukrainian issue.* – May 31, 2018.— No 87. – P.6-7.
8. Yevgeniia Klyepova, Anastasiia Kuchkina. *What the Crimea Lives In 2018, 4 Years of Annexation* // *Vesti. All-Ukrainian issue.* – March 2, 2018.— No 038. – P. 1,2.
9. Viktoriia Vlasenko. *Bridge to Nowhere*// *Uriadovyy Courier.*— May 20, 2017.— No 92. – P.3.
10. *"They Seem to Have Agreed": What Ukraine Will Have From the Meeting of Trump and Putin* [Text: Nikita Pidgora]// *Vesti. All-Ukrainian issue.* – July 18, 2018.— No 119. – P.4.
11. *Quote of the Day*// *Uriadovyy Courier.* – March 3, 2018.— No 44. – P.1.
12. *Vesti. All-Ukrainian issue.* – March 2, 2018.— No 038. – P. 8-12.
13. *The Specter of Europe. Analytical Report. Project Leader Valery Khoroshkovsky.* – Kyiiv: *Agency of Humanitarian Technologies.* – 1999. – P.25-31. –99 p.
14. *National Bank of Ukraine* – <http://www.bank.gov.ua>; *Ministry of Finance of Ukraine* – <http://www.minfin.gov.ua>.
15. *Ukraine Was in the Top 3 Debtors to the IMF* [Text: Anton Drannyk]// *Vesti. All-Ukrainian issue.* – March 1, 2018.— No 37. – P.3.
16. *World Bank* – <http://www.worldbank.org>; *National Bank of Ukraine* – <http://www.bank.gov.ua>
17. *"The Ruling Regime of Present-day Russia Is, First of All, a Threat to the Russians ... "*- Ivan Farion spoke // *Vysokyy Zamok.*—May 10-16, 2018.— No 51. –P.12.
18. Stanislav Prokopchuk. *VIP Debtors: Who Will Return Billions of Dollars? A Look at the Problem. In Order to Raise the Economy, It Is Necessary to Ensure the Same Conditions for Business and to Improve Banking Legislation*// *Uriadovyy Courier.* – July 6, 2018.— No 124. – P.1,4.—8 p.

19. *Non-cash Foreign Exchange: What Will Change* [Text: Elena Lysenko]// *Vesti. All-Ukrainian issue.* – June 25, 2018.— № 0104(1207). – P.2.
20. *National Bank of Ukraine* – <http://www.bank.gov.ua>.
21. *Galina Yarema's Conversation With Georgian Political Scientist Tengiz Zulashvili* // *Vysokyy Zamok, weekly, May 14-20, 2018.*— No 65. –P.13.
22. *Ukraine Entered the Top 50 Countries With a High Level of Slavery* // *Vesti. All-Ukrainian issue.* – July 20, 2018.— No 121. – P.2.—12 p.
23. *The EU Offers a New State Partnership Map for Its Neighbors* [Text: Viktoriia Vlasenko]// *Uriadovyy Courier.*— November 25, 2017.—No 223.— P.2.
24. *Kozhara Accused the EU of the Failure of the Association* [Text: Aleksandr Kharchenko]// *Vesti. All-Ukrainian issue.* – March 7, 2018 года.— No 37. – P.3.
25. *Manaforth Surrendered to the FBI* // *Vysokyy Zamok.*— October 31, 2017.— No 121. – P.9.
26. *State Statistics Service of Ukraine*— <http://www.ukrstat.gov.ua>.
27. *How We Are Paid – the Same Is Our Work?..* [Text: Vlasta Kholodnytska] // *Vysokyy Zamok.*— March 13, 2018.— No 28. – P.3.—14 p.
28. *The World Bank Said That the Level of Poverty Has Sharply Increased* [Text: Alla Dumina]// *Vesti. All-Ukrainian issue.* – July 19, 2018.— No 120. – P.4.

УДК:911:[330.567.28:636(477.82)

**МІСЦЕ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У РОЗВИТКУ
ТВАРИННИЦТВА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Хоцевич Н. Д.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Україна, м. Луцьк

доктор географічних наук, професор, Коцан Н. Н.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
Україна, м. Луцьк

Проаналізовано сучасний стан та розвиток тваринництва у особистих селянських господарствах на території Волинської області. Розглянуто динаміку чисельності поголів'я великої рогатої худоби й корів, свиней, птиці, поголів'я овець та кіз в особистих селянських господарствах, уміщено відповідний рисунок та таблицю. Здійснено характеристику головних галузей тваринництва у особистих селянських господарствах. Виділено найперспективніший напрямок тваринництва, який найкраще розвинений у особистих селянських господарствах області.

Ключові слова: сільське господарство, особисте селянське господарство, господарства населення, тваринництво, продукція, виробництво, поголів'я, Волинська область.

Хоцевич Н. Д., доктор географических наук, професор, Коцан Н. Н., Место личного крестьянского хозяйства в развитии животноводства Волынской области / Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки, Украина, Луцк

Проанализировано современное состояние и развитие животноводства в личных крестьянских хозяйствах на территории Волынской области. Рассмотрена динамика численности поголовья

крупного рогатого скота и коров, свиней, птицы, поголовье овец и коз в личных крестьянских хозяйствах, помещены соответствующий рисунок и таблицу. Осуществлено характеристику главных отраслей животноводства в личных крестьянских хозяйствах. Выделено перспективное направление животноводства, который лучше всего развит в личных крестьянских хозяйствах области.

Ключевые слова: сельское хозяйство, личное крестьянское хозяйство, хозяйства населения, животноводство, продукция, производство, поголовье, Волынская область.

PhD in Geographic N. Khotsevyc, N. Kotsan Place of private farms in the development of livestock Volyn region / Lesya Ukrainian Eastern European National University, Lutsk, Ukraine

The current state and development of animal husbandry in private farms in the Volyn region are analyzed. The dynamics of the number of cattle and cows, pigs, poultry, sheep and goats in private farms, placed the corresponding figure and table. Carried out the characterization of the main sectors of livestock production in personal peasant farms. The perspective direction of animal husbandry which is best developed in personal country farms of area is allocated.

Key words: agriculture, private farms, households, livestock industry, product, production, livestock, Volyn region.

Вступ. Важливу роль у виробництві продукції сільського господарства відіграють особисті селянські господарства, адже вони є особливою формою власності та сільськогосподарського виробництва. У Волинській області особисті селянські господарства залишаються стабілізуючою ланкою господарювання, яка компенсує зниження обсягів виробництва сільськогосподарської продукції в окремих аграрних підприємствах, вони здійснюють сільськогосподарську діяльність як з метою самозабезпечення продуктами харчування, так і виробництва

товарної сільськогосподарської продукції, чим забезпечують продовольчі потреби населення та формують грошові доходи селян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню соціально-економічних аспектів розвитку особистих селянських господарств присвячені наукові праці П. С. Березівського, Ю. С. Дроня, П. О. Сухого, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, Ю. Я. Лузана, О. М. Онищенко, Я. С. Сосницької та ін. вчених. Незважаючи на велику кількість і різноплановість проведених досліджень, окремі питання, пов'язані з визначенням місця та ролі особистих селянських господарств у розвитку тваринництва Волинської області залишаються недостатньо вивченими, що й обумовило вибір теми дослідження.

Мета статті полягає у сутності сучасного стану та аналізу розвитку тваринництва особистих селянських господарств Волинської області. **Завдання** – визначити місце особистих селянських господарств у розвитку тваринництва області, розглянути динаміку чисельності поголів'я великої рогатої худоби й корів, свиней, птиці, поголів'я овець та кіз в особистих селянських господарствах, здійснити характеристику головних галузей тваринництва у особистих селянських господарствах та їх географію поширення в області.

Результати досліджень. Складовою частиною аграрного сектора України є господарства населення. Державна статистика відносить до них особисті підсобні господарства громадян та господарства членів колективних садівничих і городницьких товариств. Майже все сільське населення і частина міського мають особисті підсобні господарства – сім'я на відведеній їй у власність, постійне чи тимчасове користування ділянці землі виробляє продукцію. Колективні сади та городи є формою землекористування, згідно якої земля відводиться колективам громадян (як правило, міських жителів), організованих переважно на

кооперативних засадах для дачного будівництва, садівництва, городництва [1, 83].

Відповідно до Закону України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року [3], ці господарства іменуються, як особисті селянські господарства. Економічна їх функція полягає в тому, що продукція, яку вони виробляють, на сьогодні є значною кладовою продовольчого балансу країни.

Реалізація частини цієї продукції – важливе джерело грошових надходжень для багатьох селянських сімей. Сьогодні особисті селянські господарства є сферою мобілізації трудових і фінансових ресурсів сільського населення, яке недостатньо задіяне в інших видах діяльності [2].

Комплексні дослідження особистих селянських господарств, як основного товаровиробника сільськогосподарської продукції дають підстави типізувати їх за такими ознаками: характером організації, географічним положенням (місцем розташування), виробничим напрямом, рівнем спеціалізації, характером виробництва, рівнем товарності, часом виникнення [10].

Особисті домогосподарства певною мірою є автономним сімейним виробництвом, яке не тільки виробляє та споживає сільськогосподарську продукцію, а й завдяки реалізації надлишків формує свої грошові доходи. Кризова ситуація в сільському господарстві, внаслідок якої доходи відведення особистого селянського господарства стали основним джерелом поповнення сімейного бюджету, змусили власників нарощувати виробництво сільськогосподарської продукції [4].

Згідно статистичних даних станом на 2017 рік у Волинській області нараховується 156129 домогосподарств, членам яких відповідно до чинного законодавства надані земельні ділянки з цільовим призначенням «для ведення особистого селянського господарства».

У 2017 році усіма господарствами населення вироблено продукції сільського господарства на суму 4299,3 млн. грн., що на 11 % більше ніж у 2012 році. Найбільше продукції в грошовому еквіваленті вироблено населенням Горохівського (376,0 млн. грн.), Луцького (368,6 млн. грн.) та Камінь-Каширського (356, 7 млн. грн.) районів.

Частка ОСГ у загальному виробництві валової продукції сільського господарства склала 65,5 %. Проте вона має свої регіональні відмінності. Найбільшою частка особистих господарств населення є у північних районах області – Камінь-Каширському (99,1 %), Любешівському (99,5 %), Шацькому (98,6 %), Любомльському (98, 0 %), Маневицькому (96,1 %). Найменшою вона є у Луцькому (56,0 %), Локачинському (56,0 %), Турійському (44,6 %) та Володимир-Волинському (35,5 %) районах, де знаходяться основні сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства області [9].

Внаслідок роздрібнення сільськогосподарських підприємств інтеграційні зв'язки, які склалися між ними й підсобними господарствами населення, стали менш тісними, однак частка останніх у виробництві продукції тваринництва постійно збільшується. Виробляючи продукцію, виробництво якої є неефективним на сільськогосподарських підприємствах, особисті селянські господарства повністю забезпечують продуктами харчування сільське населення. Крім того, ведення особистого господарства населенням дозволяє їх власникам отримати додатковий дохід від реалізації виробленої продукції понад потребу, частково задовольняючи попит міського населення. Як наслідок, зростає значення господарств населення, укріплюються їх лідируючі позиції за обсягами сільськогосподарського виробництва серед усіх категорій господарств [6].

Особисті селянські господарства виробляють 66,3 % продукції тваринництва. Чисельність великої рогатої худоби в господарствах

населення на кінець 2017 р. порівняно з 2012 р. значно знизилася і становила 102,4 тис. гол., у тому числі чисельність корів – на 12,9 тис. гол.; свиней на 7,4 тис. голів. Це негативний чинник, адже впродовж останніх років у сільськогосподарських підприємствах також відбулось зменшення чисельності худоби, що безпосередньо вплинуло на виробництво тваринницької продукції в області.

Найбільшою частка поголів'я худоби та птиці є у поліських районах області. Серед продукції тваринництва, що виробляється господарствами населення, найбільша частка припадає на вівчарство (95,8 % від загальнообласного виробництва) та свинарство (77,5 %).

У 2017 році у господарствах населення чисельність ВРХ склала 102,4 тис. голів, у тому числі 82,6 тис. голів корів. Питома вага ВРХ у домогосподарствах є домівною (65,4 % від загальнообласного показника), на відмінну від сільськогосподарських підприємств (34,6 %) [8].

Найбільша кількість ВРХ знаходиться у господарствах населення Горохівського (23, 6 тис. голів), Ковельського (22,3 тис. голів) та Луцького (20,8 тис. голів) районів. Найменшою вона є у Шацькому районі (3,1 тис. голів). Відповідно, у вище перерахованих районах знаходиться і найбільше поголів'я корів – Горохівському та Ковельському районах (12,1 тис. голів).

У господарствах населення Волинської області поголів'я свиней нараховує 223,4 тис. голів, що становить 77,5 % від усіх категорій господарств. Порівняно із 2012 роком його чисельність зменшилась на 7,4 тис. голів [7].

Серед районів, за поголів'ям свиней у господарствах населення, першість утримує Рожищенський район (30,9 тис. голів), на другому місці (27,5 тис. голів) – Луцький район. Найменшим цей показник є у Шацькому

районі (4,1 тис. голів), який має найнижчі показники по сільському господарству в цілому.

У Волинській області поголів'я овець та кіз є малочисельним, станом на 2017 рік 15,5 тис. голів. Переважно зосереджені у Маневицькому (1,7 тис. голів), Ковельському (1,6 тис. голів), Ратнівському і Турійському (по 1,5 тис. голів) районах [8].

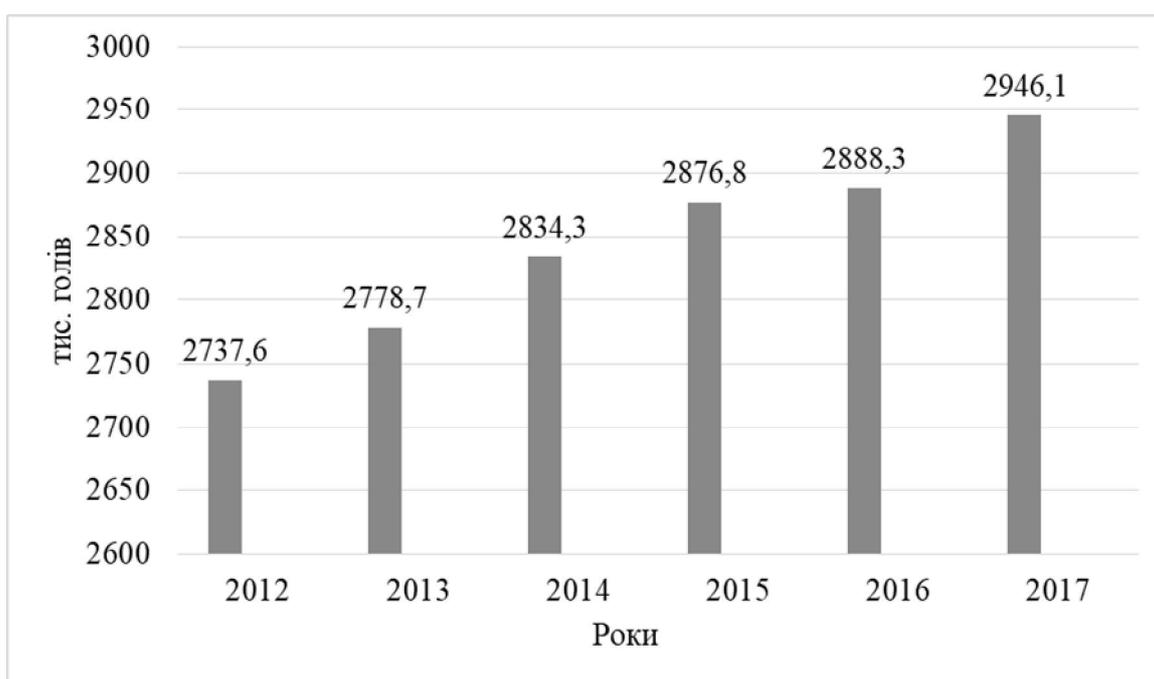


Рис. 1. Динаміка поголів'я птиці в особистих селянських господарствах

Птахівництво є найскороспілішою, найекономнішою, високопродуктивною галуззю тваринництва й характеризується високим коефіцієнтом розмноження [5, 103-104].

У господарствах населення поголів'я птиці становить 2946,1 тис. голів і має тенденцію до щорічного збільшення починаючи від 2012 року, коли у досліджуваному регіоні було лише 2737,6 тис. голів (рис. 1) [7; 8].

Таблиця 1

**Кількість поголів'я тварин у особистих селянських господарствах
Волинської області***

(на 1 січня; тис. голів)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ВРХ	124,1	131,9	132,6	110,5	103,7	102,4
Корови	95,5	95,7	95,7	87,7	83,5	82,6
Свині	230,8	240,4	242,3	227,2	227,0	223,4
Вівці та кози	15,2	15,8	15,8	15,9	15,9	15,5
Птиця	2737,6	2778,7	2834,3	2876,8	2888,3	2946,1

*Статистичний збірник *Тваринництво України 2012 / за ред. Н. С. Власенко. К.: Державна служба статистики України, 2012*

*Статистичний збірник *Тваринництво України 2017. К.: Державна служба статистики України, 2017*

Проаналізувавши кількісний стан поголів'я тварин у особистих селянських господарствах області (табл. 1), можна стверджувати, що поголів'я птиці щорічно збільшується і є економічно-вигідним напрямком для розвитку в господарствах населення Волинської області.

Особисті господарства населення у 2017 році виробили 334,5 тис. т молока (83 % від загального обсягу виробництва молока в області). Найбільшими виробниками молока є особисті господарства населення Камінь-Каширського (35,8 тис. т), Горохівського (35,2 тис. т), Маневицького (33,8 тис. т) та Ратнівського (29,7 тис. т) районів.

Особистими господарствами населення у 2017 році реалізовано 60,7 тис. т худоби та птиці у живій вазі та 38,7 тис. т у забійній вазі, що становить 52 % до загального обсягу реалізованої продукції усіма категоріями господарств аналогічної продукції.

Значною є питома вага особистих селянських господарств у виробництві яєць – 88 % від загальнообласного показника (171,7 млн. шт.). Лідерами з виробництва яєць є особисті господарства населення Горохівського (9,6 % до загального виробництва яєць господарствами населення області), Луцького (8,3 %) та Ковельського (7,3 %) районів.

Розвиток птахівництва у цих районах тісно пов'язаний виробничим ланцюгом із зерновим господарством.

Розведення поголів'я овець та кіз створює передумови для виробництва вовни. Обласний показник виробництва вовни у господарствах населення становить 16 т. Проте виробництво за останні роки скорочується через скорочення поголів'я овець та кіз (-13,4 %). У структурі виробництва вовни всіма категоріями господарств, на домогосподарства припадає 93,3 %. Основними виробниками вовни в області є Маневицький (32 ц) та Ратнівський (22 ц) райони у яких знаходиться найбільше поголів'я тварин даної категорії. Середній річний настриг вовни від однієї вівці (у фізичній вазі), становить 2,3 кг [7; 8; 9].

Висновки. Отже, особисте селянське господарство – це особлива форма не лише власності, а й сільськогосподарського виробництва, яка в сучасних умовах є структурним елементом аграрного сектору економіки як України в цілому, так і Волинської області зокрема. Також виконує ряд економічних функцій: виробництво сільськогосподарської продукції як валової, так і товарної; підвищення рівня життя сільського населення шляхом збільшення доходів; поліпшення матеріального споживання, у тому числі продуктів харчування; використання ресурсів праці й засобів виробництва.

Тому, для того, щоб підвищити ефективність функціонування особистих селянських господарств, забезпечити їх розвиток, необхідно спрямувати діяльність уряду і місцевої влади на створення належних організаційно-економічних та соціальних умов на селі.

Література:

- 1. Березівський П. С. Організація виробництва в аграрних формуваннях. Навчальний посібник / П. С. Березівський, Н. І. Михайлюк. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 39-105.*

2. *Ефективність сільськогосподарського виробництва в особистих господарствах громадян (за матеріалами обстеження) / за ред. академіків УААН П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка та к.е.н Ю. Я. Лузана – К.: Вид-во ІАЕ УААН, 2001. – 378 с.*
3. *Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 34. – С. 32.*
4. *Онищенко О. М. Господарства населення: продуктивність, ефективність, перспективи / відп. ред. чл.-кор. УААН Б. Й. Пасхавер. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 100 с.*
5. *Основи тваринництва та бджільництва: навч. посіб. / уклад. Ю. С. Дронь. – Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2010. – 140 с.*
6. *Сосницька Я. С. Сучасні трансформаційні процеси сільськогосподарського виробництва (на прикладі Волинської області). – Луцьк, 2015 – 198 с.*
7. *Статистичний збірник Тваринництво України 2012 / за ред. Н. С. Власенко. К.: Державна служба статистики України, 2012 – 212 с.*
8. *Статистичний збірник Тваринництво України 2017. К.: Державна служба статистики України, 2017 – 141 с.*
9. *Статистичний щорічник Волинь 2016 ГУС у Волинській області / за ред. В. Ю. Науменка. Луцьк: Головне управління статистики у Волинській області, 2017 – 455 с.*
10. *Сухий П.О. Агропродовольчий комплекс Західноукраїнського регіону: монографія/ П.О. Сухий. – Чернівці: Рута. – 400 с.*

References:

1. *Berezivskyj P. S. Orghanizacija vyrobnyctva v aghrarnykh formuvannjakh. Navchaljnyj posibnyk / P. S. Berezivskyj, N. I. Mykhajljuk. – K.: Centr navchaljnoji literatury, 2005. – S. 39-105.*
2. *Efektivnistj siljskoghospodarskogho vyrobnyctva v osobystykh ghospodarstvakh ghromadjan (za materialamy obstezhennja) / za red.*

akademikiv UAAN P. T. Sabluka, V. Ja. Meselj-Veseljaka ta k.e.n Ju. Ja. Luzana – K. : Vyd-vo IAE UAAN, 2001. – 378 s.

3. *Zakon Ukrainy «Pro sil'sjkoghospodarsjku kooperaciju» // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. – 1997. – № 34. – S. 32.*

4. *Onyshhenko O. M. Ghospodarstva naselennja: produktyvnistj, efektyvnistj, perspektyvy / vidp. red. chl.-kor. UAAN B. J. Paskhaver. – K.: In-t ekonomiky NANU, 2003. – 100 s.*

5. *Osnovy tvarynnyctva ta bdzhiljnyctva: navch. posib. / uklad. Ju. S. Dronj. – Chernivci : Chernivec. nac. un-t, 2010. – 140 s.*

6. *Sosnycjka Ja. S. Suchasni transformacijni procesy sil'sjkoghospodarsjkogho vyrobnyctva (na prykladi Volynsjkoi oblasti). – Lucjk, 2015 – 198 s.*

7. *Statystychnyj zbirnyk Tvarynnyctvo Ukrainy 2012 / za red. N. S. Vlasenko. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012 – 212 s.*

8. *Statystychnyj zbirnyk Tvarynnyctvo Ukrainy 2017. K.: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2017 – 141 s.*

9. *Statystychnyj shhorichnyk Volynj 2016 GhUS u Volynsjkij oblasti / za red. V. Ju. Naumenka. Lucjk: Gholovne upravlinnja statystyky u Volynsjkij oblasti, 2017 – 455 s.*

10. *Sukhyj P. O. Aghroprodovoljchyj kompleks Zakhidnoukrajinsjkogho rehionu: monoghrafija/ P. O. Sukhyj. – Chernivci: Ruta. – 400 s.*

РОЗДІЛ II. ПИТАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАУК

УДК 519.854.2

АЛГОРИТМ ГІЛОК ТА МЕЖ ДЛЯ ЗАДАЧІ ФОРМУВАННЯ КОМАНДИ ТА ПОШУКУ ІНВЕСТОРІВ ДЛЯ СТАРТАП-ПРОЕКТІВ

Кравченко Є. І.

Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Україна, Київ

Розглянута задача формування команди для стартап-проекту. Побудована математична модель задачі визначення кандидатів в команду проекту, що мають найбільший досвід роботи та вимагають найменшу зарплатню. Задача зведена до задачі про рюкзак. Описаний метод та обґрунтована доцільність використання алгоритму гілок та меж для розв’язання задачі.

Ключові слова: стартап-проект, команда проекту, задача про рюкзак, метод гілок та меж.

Кравченко Е. И. Алгоритм ветвей и границ для задачи формирования команды и поиска инвесторов для стартап-проектов / Национальный технический университет Украины "Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского", Украина, Киев

Рассмотрена задача формирования команды для стартап-проекту. Построена математическая модель задачи определения кандидатов в команду проекта, которые имеют наибольший опыт работы и требуют наименьшую зарплату. Задача сведена к задаче о рюкзаке. Описан метод и обоснована целесообразность использования алгоритма ветвей и границ для решения задачи.

Ключевые слова: стартап-проект, команда проекта, задача о рюкзаке, методе ветвей и границ.

Kravchenko E. I. Algorithm of branches and boundaries for the task of forming a team and investors searching for startup projects / National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Ukraine, Kiev.

The task of forming a team for a startup project is considered. A mathematical model of the problem of determining candidates for the project team has been constructed. The candidates must have the most experience and require the least salary. The problem is reduced to the task of the backpack. A method is described and the expediency of using the algorithm of branches and boundaries for solving the problem is justified.

Key words: startup-project, project team, task of the backpack, branch and borders method

Вступ. Жодний стартап не перетвориться з ідеї у продукт без команди, що реалізує цю ідею, та інвесторів, що фінансуватимуть усі витрати. На сьогоднішній день існує багато стартап-проектів, де тільки для пошуку команди та інвесторів необхідно здійснити багато зусиль. Тому було б доцільно автоматизувати ці процеси та створити веб-застосування, однією з функцій якого було б формування команди та пошук інвесторів для стартап-проектів.

Мета статті. Метою цієї роботи є обґрунтування доцільності автоматизації процесу формування команди стартап-проектів та пошуку інвесторів за допомогою веб-застосування, цілями якого є:

- полегшення формування команди для стартапу;
- оптимізація відбору кандидатів на участь у проекті відповідно до потрібних проекту компетенцій;
- полегшення пошуку інвесторів для стартапу.

Ці цілі пропонується досягти, вирішуючи такі задачі: збір заявок кандидатів на участь у стартапі; аналіз заявок кандидатів на участь у стартапі; формування пулу потенційних інвесторів проекту.

Постановка задачі. Нехай існує N кандидатів на участь у стартап-проекті, де $i = \overline{1, N}$ індекс кандидата на участь в стартапі, x_i – кількість проектів, в яких i -ий кандидат брав участь відповідно до зазначених в даній вакансії компетенціях; w_i – бажана заробітна платня кандидата, W – максимальний фонд заробітної плати.

Ціллю є визначити кандидатів, що мають найбільший досвід роботи але вимагають найменшу зарплатню.

Сформульована задача є типовим представником задачі про рюкзак, яка є задачею комбінаторної оптимізації і полягає у наповненні рюкзака, що здатен витримати деяку максимальну масу, предметами, кожен з яких має певну вартість або корисність та масу. Необхідно обрати об'єкти в такий спосіб, аби максимізувати сумарну вартість (або користь), що не перевищить максимально припустиму масу [1].

В термінах означеної предметної галузі предметами, що пакують в рюкзак, є кандидати; рюкзаком є стартап-проект, для виконання якого слід сформувати команду; маса предмету – це заробітна платня кандидата на участь в стартап-проекті; вартість або корисність – це досвід кандидата (кількість проектів, в яких кандидат брав участь).

Для побудови цільової функції математичної задачі, введемо бульовий вектор H , елементами якого є $h_i = 1$, якщо i -ий кандидат працюватиме в проекті, та $h_i = 0$, якщо кандидат не буде відібраний:

$$z(H) = \sum_{i=1}^N h_i x_i \rightarrow \max, \quad (1)$$

В якості обмежень означені обмеження на фонд заробітної плати по всім учасникам проекту:

$$\sum_{i=1}^N w_i x_i \leq W, \quad (2)$$

$$w_i > 0, \quad ,$$

$$x_i \in \{0,1\}$$

Опис методу розв'язання задачі. Задача про рюкзак є NP-повною задачею [2], для розв'язання якої існує багато методів. Для вирішення задачі, що розглядається, вибраний метод гілок та меж [3]. В порівнянні з іншими відомими алгоритмами, цей алгоритм потребує менше пам'яті, що робить його більш прийнятним для вирішення великих задач, ніж, наприклад, розв'язання методом динамічного програмування, та є більш точним ніж, наприклад, жадібний алгоритм.

Алгоритм полягає в побудові дерева рішень і нагадує алгоритм повного перебору, але на відміну від нього, гілки, що не відповідають умові відхиляються одразу ж після того, як визначено невідповідність, і алгоритм пошуку рішення переходить до наступної гілки.

Для вирішення задачі визначимо функцію [3]:

$$\phi_k(y) = \max \sum_{i=1}^k h_i x_i, \quad 1 \leq k \leq N, \quad (3)$$

$$\sum_{i=1}^k h_i x_i \leq y, \quad 0 \leq y \leq b \quad (4)$$

Рівняння (3) визначає максимальне значення цільової функції, коли кандидати обираються з перших k варіантів, а загальна заробітна плата обраних кандидатів обмежена величиною y . Вважаємо, $\phi_0(y) = 0, \forall y$ у випадку, коли не вибрано жодного кандидата, тобто обмеження загальної заробітної плати дорівнює 0. Для функції $\phi_k(y)$ при $k \geq 1$ справедливо наступне рекурентне співвідношення (5):

$$\phi_k(y) = \max[\phi_k(y), \phi_k(y - \alpha_k) + c_k], \quad (5)$$

Для обґрунтування співвідношення (5) вважатиме, що коли при отриманні $\phi_k(y)$ кандидати обираються з перших k варіантів, k -ий кандидат може виявитися або обраним, або ні. Якщо він не обраний, то $\phi_k(y) = \phi_{k-1}(y)$, і загальна вага інших кандидатів обмежується величиною $y - \alpha_k$. Максимальне значення цільової функції, яке можна отримати, використовуючи перших k кандидатів, при обмеженні $y - \alpha_k$ на загальну заробітну платню, позначено $\phi_k(y - \alpha_k)$.

За допомогою рекурентного співвідношення (5) величини $\phi_k(y)$ можна підрахувати в наступному порядку: $\phi_1(1), \dots, \phi_1(b), \dots, \phi_n(1), \dots, \phi_n(b)$, де величини $\phi_k(y), k = \overline{1, N}; y = \overline{1, b}$ є елементами матриці Φ з N рядків та b стовпців.

Побудуємо матрицю I вимірністю n рядків та b стовпців, елементи якої $i(k, y)$ мають таку семантику: якщо $i(k, y) = j$, то це означає, що j -ий кандидат використовується в $\phi_k(y)$.

Елементи 1-го рядка $i(1, y)$ матриці I визначають за правилом (6):

$$i(1, y) = \begin{cases} 0, & \text{якщо } \phi_1(y) = 0 \\ 1, & \text{якщо } \phi_1(y) \neq 0 \end{cases}, \quad (6)$$

Інші елементи матриці I визначаються за правилом (7):

$$i(1, y) = \begin{cases} i(k, y), & \text{якщо } \phi_{k-1}(y) > \phi_k(y - \alpha_k) + c_k \\ k, & \text{якщо } \phi_{k-1}(y) \leq \phi_k(y - \alpha_k) + c_k \end{cases}, \quad (7)$$

Зауважимо, що якщо $i(1, y) = 1$, це означає, що 1-ий кандидат взятий в команду. Припустимо, що $i(k-1, y) = j$. Це означає, що $x_j \geq 1$ у $\phi_{k-1}(y)$. Для визначення значення x_α , яке відповідає $\phi_{k-1}(y - \alpha_j)$ знаходимо елемент $i(k-1, y - \alpha_j)$. Якщо $i(k-1, y - \alpha_j) = j$, це означає, що $x_\alpha \geq 1$ у $\phi_{k-1}(y - \alpha_j)$. Якщо ж $i(k-1, y - \alpha_j) = q$, це означає, що $x_q \geq 1$ у $\phi_{k-1}(y - \alpha_j)$.

Для того щоб визначити, чи вигідно брати в команду k -го кандидата, порівнюємо значення $\phi_{k-1}(y)$ та $\phi_{k-1}(y - \alpha_k) + c_k$.

Якщо $\phi_{k-1}(y) \leq \phi_k(y - \alpha_k) + c_k$, беремо в команду k -го кандидата і вважаємо $i(k, y) = k$. Якщо ж $\phi_{k-1}(y) > \phi_k(y - \alpha_k) + c_k$, то невигідно брати цього кандидата і тому вважаємо $i(k, y) = i(k - 1, y)$.

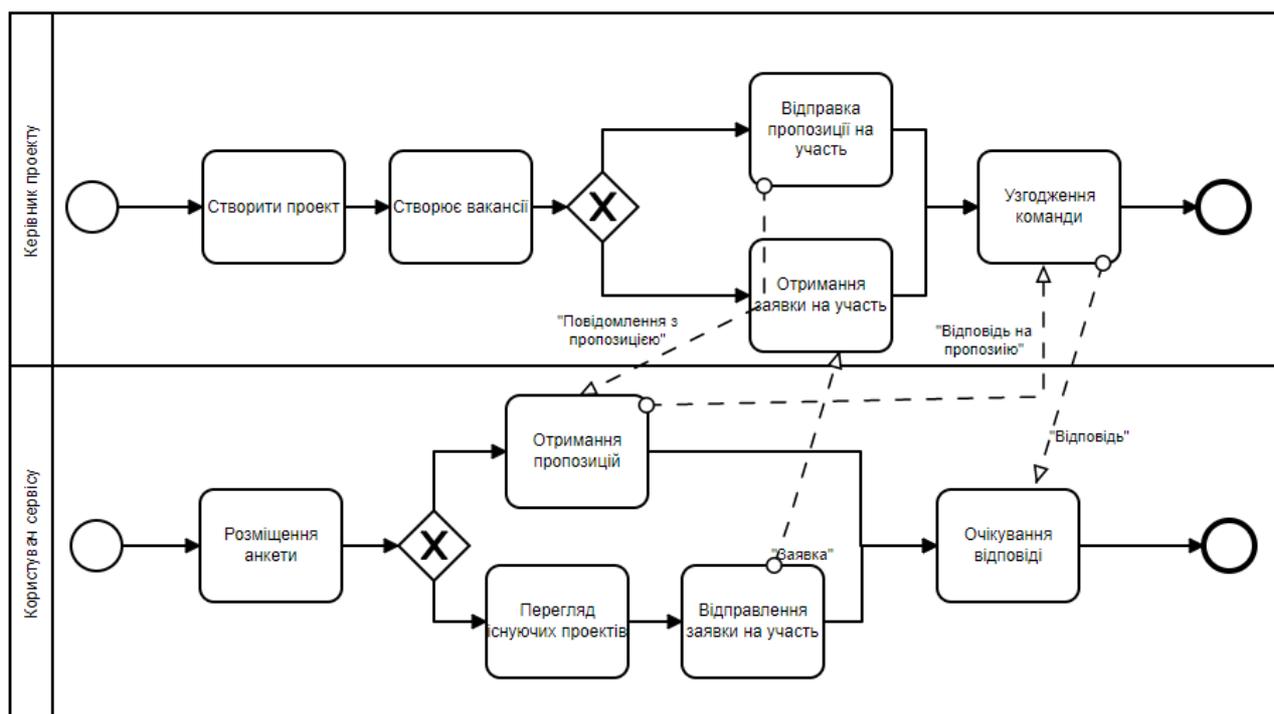


Рисунок 0. Схема бізнес-процесів модулю обробки заявок

Опис алгоритму.

Крок 0. Визначити рейтинг кожного кандидата, його заробітну платню та обмеження загальної заробітної плати.

Крок 1. Знайти значення $\phi_k(y), k = \overline{1, N}; y = \overline{1, b}$ матриці Φ з N рядків та b стовпців, де N – кількість кандидатів, b – обмеження максимальної заробітної плати.

Крок 2. Побудувати матрицю I значень $i(k, y)$.

Крок 3. За допомогою матриці I значень $i(k, y)$ знайти найкращий варіант команди для стартап-проекту.

Крок 4. Запропонувати керівнику проекту знайдену команду на затвердження.

Робота алгоритму формування команди для стартап-проекту закінчена.

Реалізація алгоритму. Розглянутий алгоритм реалізований у веб-застосуванні в модулі обробки заявок кандидатів у команду проекту. BPMN діаграма бізнес-процесу подана на рисунку 1.

Висновки. В роботі розглянуто застосування методу гілок та меж для задачі формування команди стартап-проекту та пошуку інвестора для його реалізації. Описана змістовна постановка задачі. Побудована математична модель. Задача зведена до задачі про рюкзак, для якої визначений алгоритм на основі методу гілок та меж. Отриманий алгоритм покладений в основу модулю обробки заявок кандидатів у команду проекту веб-застосування.

Література:

1. *Задача пакування рюкзака [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.wikiplanet.click/enciclopedia/uk/Задача_пакування_рюкзака*
2. *NP-повна задача [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://znaimo.com.ua/NP-повна_задача*
3. *Метод гілок і меж [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5163079/page:5/>*

References:

1. *The task of packing a backpack. [Electronic resource] // Access mode: https://www.wikiplanet.click/enciclopedia/uk/Задача_пакування_рюкзака*
2. *NP-complete problem. [Electronic resource] // Access mode: http://znaimo.com.ua/NP-повна_задача*
3. *The method of branches and boundaries. [Electronic resource] // Access mode: <https://studfiles.net/preview/5163079/page:5/>*

УДК 005.8:316.422

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГІБРИДНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ

Проскурін М. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна,
Київ

За весь час існування проектного менеджменту, було розроблено величезну кількість різних методологій і стандартів з управління проектами. Два основних напрямки – це традиційні водоспадні моделі і гнучкі методології. Актуальність даної роботи полягає в необхідності вдосконалення методології управління проектами з урахуванням вимог сучасної глобальної економіки, заснованої на знаннях і принципах сталого розвитку. У статті проведено порівняльний аналіз гнучких методологій і класичної водоспадної моделі, досліджені сильні і слабкі сторони обох моделей, а також розглянута можливість використання гібридної методології управління проектами.

Ключові слова: управління проектами, традиційна методології, гнучкі методології, водоспадна модель, гібридна методологія.

Проскурин М. В. Перспективы применения гибридной методологии управления проектами / Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина, Киев

За все время существования проектного менеджмента, было разработано огромное количество различных методологий и стандартов по управлению проектами. Два основных направления, это традиционные водопадные модели и гибкие методологии. Актуальность данной работы заключается в необходимости совершенствования методологии управления проектами с учетом требований современной глобальной экономики, основанной на

знаннях і принципах устойчивого розвитку. В статті проведено порівняльний аналіз гнучких методологій і класическої Водоспадної моделі, досліджені сильні і слабкі сторони обох моделей, а також розглянута можливість використання гібридної методології управління проектами.

Ключевые слова: управління проектами, традиційна методологія, гнучкі методології, каскадна модель, гібридна методологія.

M. Proskurin Prospects of application of hybrid methodology of project management /Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine, Kiev

Over the entire time of project management, a huge number of different methodologies and standards for project management have been developed. Two main areas are traditional waterfall models and flexible methodologies. The urgency of this work is the need to improve the methodology of project management, taking into account the requirements of the modern global economy, based on the knowledge and principles of sustainable development. In the article a comparative analysis of flexible methodologies and a classical waterfall model was conducted, the strengths and weaknesses of both models were studied, and the possibility of using the hybrid methodology of project management was considered.

Key words: project management, traditional methodologies, flexible methodologies, waterfall model, hybrid methodology.

Вступ. Проектне управління все ширше використовується в діяльності підприємств, в тому числі при розробці та впровадженні інновацій. Застосування проектного підходу для реалізації інновацій добре узгоджується з сутністю проекту, найважливішим атрибутом якого є спрямованість на створення унікального продукту. В даний час в основному використовуються гнучка або водоспадна методології

управління життєвим циклом проекту, проте обидві методології мають суттєві недоліки, все частіше з'являється необхідність поєднувати позитивні сторони різних методологій для виходу на новий рівень в галузі управління проектами.

Багато наукові діячі в своїх працях розглядали дану проблематику. Наприклад, Джина Лідж [4] вважає, що у кожної з методологій є свої переваги, до того ж вони часто вважаються взаємовиключними. Але все ж деякі елементи обох методологій можуть бути об'єднані в єдиний процес для отримання кращих результатів. На думку Кейтлін Хасс [5], як у класичній методології, так і в гнучкій, в основі лежить основний принцип – задоволення потреб клієнта. Суть полягає в управлінні командою, в наданні вимірюваних результатів. Так само як і Джина Лідж вважає, що поєднання двох методологій може привести до найкращих результатів.

Мета – сформулювати уявлення про роздільне використання Waterfall і Agile методології, а також розглянути перспективи методу, в якому з'єднуються ці методології, іншими словами, гібридну методологію управління проектами.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Провести аналітичний огляд існуючих методологій, стандартів в галузі управління проектами. Описати основні принципи гібридної методології управління проектами.

Виклад основного матеріалу. Практично кожна проектно-орієнтована організація намагається використовувати в управлінні проектами методології Agile і Waterfall, при цьому далеко не завжди робиться спроба підготуватися і вивчити потреби і ступінь адаптованості об'єкта до інновацій для того, щоб зрозуміти, чи підходить в конкретній ситуації дана методологія.

Waterfall (буквально - водоспад), є типовою методологією, в якій процес розробки виглядає як потік, послідовно проходить фази аналізу

вимог, проектування, реалізації, тестування, а також введення в дію. Як джерело назви, часто вказують на статтю, опубліковану У.У. Ройсом в 1970 році [3]. дану методологію зазвичай називають «водоспадом», тому що вихід з однієї фази, в той же час є входом в наступну фазу. для Waterfall властиві заздалегідь сформовані вимоги.

Проблеми, пов'язані з Waterfall методологією:

1. Не всі вимоги зрозумілі та ідентифікуються під час планування і їх подальшої реалізації. Неможливість надання зворотного зв'язку замовників до закінчення проекту.

2. Обмежена область для запитів на зміну чи не обробляються ризики, які практично неможливо уникнути.

3. Складність планування. Висока вартість змін.

Agile в перекладі з англійської мови означає: гнучкий, динамічний. Відповідно, управління проектами Agile трактується як гнучкий і адаптивний підхід. Наприкінці 80-х і 90-х років в управлінні почав використовуватися ітераційний метод, який передбачає, що проект розбивається на додаткові функціональні можливості для прискорення і контролю його реалізації.

В 2001 році в США групою експертів був прийнятий Маніфест Agile [7]. В цьому маніфесті містяться чотири основні цінності і дванадцять принципів, на якій базується методологія.

В якості цінностей методології розглядаються наступні:

- 1) люди і взаємодія важливіше процесів та інструментів.
- 2) Працюючий продукт важливіше вичерпної документації.
- 3) Співпраця з замовником важливіше узгодження умов контракту.
- 4) готовність до змінам важливіше проходження попереднім планом.

Таким чином очевидно, що в Маніфесті чітко розставлені пріоритети цінностей.

Одночасно слід виділити і проблеми Agile [1]:

1) гнучкість або адаптивність не можуть бути успішними без участі замовника і проектної команди.

2) відсутність менеджерів вищої ланки для управління всім проектом, оскільки всі обмежуються плануванням на рівні команди або рівні спринту.

3) Постійні зміни вимог, що спричиняють фінансові витрати і додатковий час на розробку і впровадження.

4) Agile виступає за тісну взаємодія в команді, що означає необхідність в загальному приміщенні, й іноді це не підходить для «віртуальних» команд.

Проведений короткий аналіз особливостей Waterfall і Agile дозволяє прийти до висновку, що необхідно не розмежовувати їх застосування в практиці проектного управління, а шукати оптимальний в конкретній ситуації підхід до їх спільного використання, або гібридний підхід.

Гібридна методологія за «Маніфестом гібридної методології управління проектами» [6] об'єднує водоспадні і Agile-методи, щоб створити новий метод управління проектами. Ця методологія використовує ретельність Work Breakdown Structure (WBS) зі швидкістю Agile для нового методу управління проектами, який є одночасно детальним і швидким. Більшість проектів відчують позитивний вплив від використання гібридного методу керування проектами. Тільки дуже невеликі проекти не вимагають гібридного методу.

Керівні принципи гібридної методології:

1. Гібридний проект управляється менеджером проекту з використанням WBS, який несе відповідальність за проект.

2. Scrum-майстер підтримує стратегію менеджера проекту, слідкуючи за виконанням кожного робочого спринта.

3. Безперервне колективне співробітництво є невід'ємною частиною постійної звітності, аналізу та огляду управління.

Роль і обов'язки в гібридній проектній організації:

1. Гібридна технологія не має залежності від орг.структури, і немає необхідності в РМО (офіс управління проектами (підрозділ)).

2. Менеджер проекту і Scrum-майстри несуть пряму відповідальність за різні сегменти проекту.

3. Менеджер проекту несе загальну відповідальність за проект і володіє правом власності (авторським) на проект.

4. Менеджер проекту в першу чергу займається зовнішнім інтерфейсом (фронтендом) проекту (вимоги до продукції, відгуки клієнтів, розбиття на компоненти, WBS).

5. Scrum-майстри відповідають за бекенд (підкомпоненти) проекту (список вимог, спринти, випуск).

6. Менеджер проекту створює команду, з відповідних Scrum-майстрів і при необхідності іншого управлінського персоналу.

7. Кожен Scrum-майстер створює свою команду на основі вимог і термінів виконання проекту.

Нижче представлена схема потоку управління гібридного проекту (Рис.1). Зверніться до цієї схеми для довідки термінів, які використовуються в цій статті.

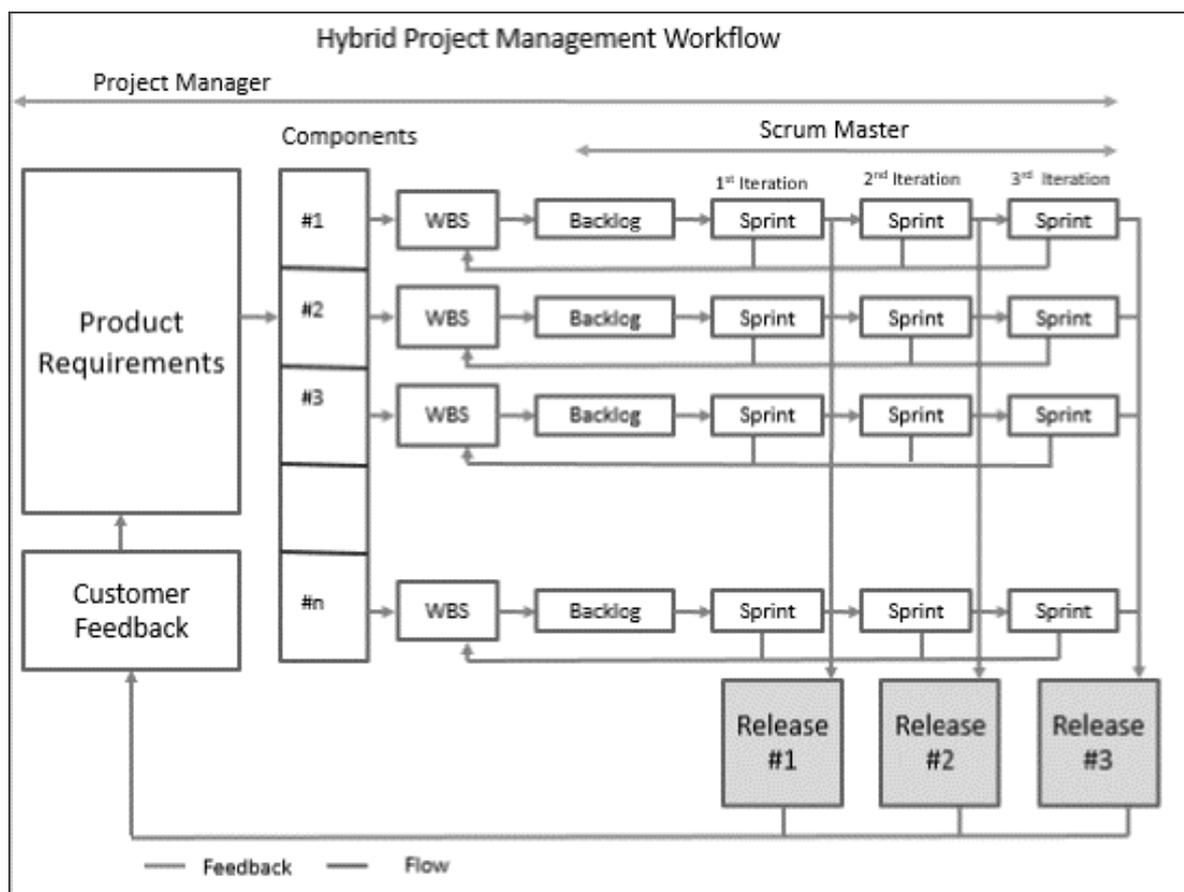


Рис. 1 Схема управління при використанні гібридної технології

Спринт має 1-2 тижневий інтервал, який включає в себе розробку, тестування, випуск. Спринти з різних треків протікають паралельно. Результат кожного спринту з різних треків не обов'язково повинен об'єднуватися з спринтом інших треків щоб зробити його випуском (релізом).

Кожна команда проекту складається з спеціально підібраних співробітників. Основні учасники проекту не ділять свій час між декількома проектами, а повністю задіяні в одному. Члени команди кожен день звітують про виконану роботу Scrum-майстрам.

У традиційному підході весь план проекту описується і планується до початку проекту. У гнучкому підході запланований тільки перший спринт. Для управління гібридним проектом потрібен повний план

проекту, але конкретні деталі кожного спринту не визначені до завершення першого спринту.

Висновки. Отже, був проведений аналітичний огляд основних напрямків сучасних методологій та проаналізовані їх переваги і недоліки, також були описані основні принципи гібридної методології управління проектами, організаційні ролі і специфіка планування та виконання таких проектів. Загалом, робота в гібридній методології складніше, вимагає більших навичок та згуртованості команди, але це може дати кращий рівень управління проектами та результат

Література:

1. Роберт С. Мартін, Джеймс В. Ньюкірк, Роберт С. Косс. Швидка розробка програм. Принципи, приклади, — Вільямс, 2004. — 752 с.
2. Методологія Agile. Топ 10 помилок при використанні Agile // Офіційний сайт консалтингової компанії Gant BPM [Електронний ресурс]. URL: <https://gantbpm.ru/metodologiya-agile/>
3. Dr. Winston W. Royce. *Managing the development of large software systems*, 1970 [Електронний ресурс]:-Режим доступу: www.cs.umd.edu/class/spring2003/cmsc838p/Process/waterfall.pdf
4. Gina Lijoi. *Can we combine Agile and Waterfall development strategies?* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.projectsmart.co.uk/can-we-combine-agile-and-waterfall-developmentstrategies.php
5. Hass, K. B. *The blending of traditional and agile project management*. *PM World Today*, IX(V), 1-8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mx1.chelsoftusa.com/uploads/2/8/3/8/2838312/agile_well_explained.pdf
6. *Hybrid project management manifesto* // Офіційний сайт маніфесту гібридної розробки програмного забезпечення [Електронний ресурс]. URL: <https://www.binfire.com/hybrid-project-management-manifesto/>

7. *Manifesto for Agile Software Development* // Офіційний сайт маніфесту гнучкої розробки програмного забезпечення [Електронний ресурс].

URL: <http://www.agilemanifesto.org/>

References:

1. Robert S. Martin, James B. Newquark, Robert C. Coss. *Rapid development of programs. Principles, examples*, - Williams, 2004. - 752 pp.

2. *Agile methodology. Top 10 Mistakes When Using Agile* // Official Website of the Gant BPM Consulting Company [Electronic Resource]. URL:

<https://gantbpm.ru/metodologiya-agile/>

3. Dr. Winston W. Royce. *Managing the development of large software systems*, 1970 [Electronic resource]: - Access mode:

www.cs.umd.edu/class/spring2003/cmsc838p/Process/waterfall.pdf

4. Gina Lijoi. *Can we combine Agile and Waterfall development strategies?* [Electronic resource]. - Access mode: www.projectsmart.co.uk/can-we-combine-agile-and-waterfall-developmentstrategies.php

5. Hass, K.B. *The blending of traditional and agile project management*. *PM World Today*, IX (V), 1-8 [Electronic resource]. - Access mode:

www.mx1.chelsoftusa.com/uploads/2/8/3/8/2838312/agile_well_explained.pdf

6. *Hybrid project management manifesto* // Official site of the manifest of hybrid software development [Electronic resource]. URL:

<https://www.binfire.com/hybrid-project-management-manifesto/>

7. *Manifesto for Agile Software Development* // Official website of the flexible software development manifesto [Electronic resource]. URL:

<http://www.agilemanifesto.org/>

УДК 519.854.2

**ГРАФОВА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ «КАНВАС» ДЛЯ
ЗАДАЧІ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОМ**

Явдощук А. Р.

Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, Україна, Київ

Розглянута задача побудови бізнес-моделі «Канвас» для управління стартап-проектом. Описана змістовна постановка задачі пошуку партнерів і конкурентів проектів. Побудована математична модель. Задача зведена до задачі пошуку найдовшого шляху від вершини, що узагальнює собою стартап-проект, що створюється, до вершин, що являють собою конкурентні або подібні стартап-проекти. Розроблений алгоритм на основі хвильового алгоритму

Ключові слова: стартап-проект, бізнес-модель, граф, найдовший шлях, хвильовий алгоритм.

Явдощук А. Р. Графовая модель формирования бизнес-модели "Канвас" для задачи автоматизации управления стартап-проектом / Национальный технический университет Украины "Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского", Украина, Киев

Рассмотрена задача построения бизнес-модели "Канвас" для управления стартап-проектом. Описана содержательная постановка задачи поиска партнеров и конкурентов проектов. Построена математическая модель. Задача сведена к задаче поиска самого длинного пути от вершины, которая обобщает собой разрабатываемый стартап-проект, до вершин, которые представляют собой конкурентные или подобные стартап-проекты. Разработан алгоритм на основе волнового алгоритма.

Ключевые слова: стартап-проект, бизнес-модель, граф, самый длинный путь, волновой алгоритм.

A. R. Yavdoshchuk Graph model of the business model "Canvas" formation for the task of automating the management of the startup project / National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kiev Polytechnic Institute", Ukraine, Kiev

The task of constructing the business model "Canvas" for managing the startup project is considered. A meaningful problem formulation of finding partners and competitors of projects is described. A mathematical model is constructed. The task is reduced to the task of finding the longest path from the top, which generalizes the developed startup project, to the vertices, which are competitive or similar startup projects. An algorithm based on the wave algorithm is developed.

Keywords: start-up project, business model, graph, longest path, wave algorithm

Вступ. Процес реалізації ідеї стартапу починається з розробки бізнес-моделі. Процес побудови бізнес-моделі є нетривіальною задачею, тому доцільно його автоматизувати та допомогти автору ідеї стартап-проекту з визначенням сегменту споживачів, ключових цінностей проекту, каналів збуту, варіантів взаємодії з клієнтами, потоків прибутків, ключових ресурсів, ключових дій проекту, потенційних партнерів та структури витрат.

Мета статті. Метою цієї роботи є обґрунтування доцільності автоматизації процесу побудови бізнес-моделі Канвас (Canvas Business Model) [1], яка допомагає перевіряти ефективність та корисність ідеї стартап-проекту. Одним із важливих елементів бізнес-моделі Канвас є ключові партнери стартап-проекту, задача визначення яких є метою даної роботи.

Постановка задачі. Щороку в Україні зростає кількість інноваційних ідей та креативних людей, які готові втілювати ці ідеї. Згідно з рейтингом країн за кількістю стартапів, складеним сервісом Startup Ranking, Україна займає 33 місце у світі (зі 151-го), і обігнала Японію, Австрію, Швецію, Південну Корею, Литву та Естонію [2]. Але статистика свідчить, що тільки 1 з 10 стартапів, які на перших порах мають однакові шанси і запускаються в приблизно однаковий часовий проміжок, досягає успіху і виправдовує очікування своїх засновників. У потоці стартап-ідей та інноваційних проектів досить складно розпізнати їх прибутковість та успішність. Одним з найбільш зручних і ефективних інструментів управління підприємницькою діяльністю є бізнес-модель Канвас, елементи якої включають такі блоки:

- сегменти споживачів;
- ключові цінності продукту;
- канали, через які здійснюється поставка;
- взаємини з різними сегментами клієнтів;
- потоки доходів;
- ключові ресурси для створення ключових цінностей;
- ключові дії для максимально ефективної роботи;
- ключові партнери і постачальники ключових ресурсів;
- структура витрат підприємства.

Визначення змісту кожного з наведених елементів бізнес-моделі є складною задачею. Розглянемо одну з них, а саме визначення ключових партнерів, постачальників ключових ресурсів та конкурентів стартапу.

Математична формалізація задачі. Представимо елементи бізнес-моделі Канвас стартап-проектів множиною $V = \{v_i, i \in I\}$ вершин графу G , а зв'язки між складовими бізнес-моделі множиною ребер $E = \{e_j, j \in J\}$. Нехай всі стартап-проекти $\{x_i \in X, i = \overline{1, n}\}$, що мають спільну сферу

діяльності із стартапом $x_k \in X$, бізнес-модель якого потрібно побудувати, складають кінцеву множину вершин графу $G(V, E)$. Проміжними вершинами $\{y_k \in Y, k = \overline{1, K}\}$ графу $G(V, E)$ є всі складові бізнес-моделі стартап-проекту, що розглядається. Цільовою задачею є знаходження тих кінцевих вершин графу, які мають найбільшу кількість спільних проміжних вершин.

Задача зводиться до пошуку найдовшого шляху від вершини, що узагальнює собою стартап-проект, що створюється, до вершин, що являють собою конкурентні або подібні стартап-проекти. Стартап-проекти, шлях до яких є найдовшим, мають найбільшу кількість спільних складових в бізнес-моделі із стартапом, що створюється. Таким чином, саме ці стартап-проекти можуть стати ключовими партнерами стартап-проекту, що розглядається.

Нехай задані ваги $w(e)$ ребер (дуг) $E = \{e_j, j \in J\}$ графу $G(V, E)$, які в термінах описаної предметної галузі представляють собою числові значення елементів бізнес-моделі Канвас (кількість споживачів, кількість партнерів, обсяг витрат, обсяг доходів тощо). Тоді при розгляді шляху μ , представленого послідовністю ребер (дуг) $\{e_1, e_2, \dots, e_q\}$, за його вагу приймається число $l(\mu)$, яке дорівнює загальній кількості ваг всіх дуг, що входять в μ :

$$l(\mu) = \sum_{(x_i, x_j) \in \mu} w(x_i, x_j), \quad (1)$$

Завдання про найдовший шлях – це завдання пошуку простого шляху максимальної довжини в заданому графі. Шлях називається простим, якщо в ньому немає повторних вершин. На відміну від задачі пошуку найкоротшого шляху, яка розв'язується за поліноміальний час на графах без циклів з негативною вагою, задача знаходження найдовшого шляху є *NP*-складною і не може бути вирішена за поліноміальний час

для довільних графів, якщо тільки не $P = NP$. Однак задача вирішується за лінійний час на орієнтованих ациклічних графах. Для розв'язання задачі пропонується хвильовий алгоритм [4].

Опис алгоритму розв'язання задачі. На початку алгоритму для всіх вершин визначається шлях $l(\mu) = 0$. На наступному етапі відстань між вершинами v_i та v_j розраховується за формулою (2):

$$l(v_j) = \max\{l(v_j), l(v_i) + w(v_i, v_j)\}, \quad (2)$$

де v_i та v_j – дві суміжні вершини, $w(v_i, v_j)$ – вага ребра між ними (в цій задачі, вага всіх ребер дорівнює 1).

Алгоритм полягає у «випущенні хвилі» з початкової вершини. При кожному досягненні алгоритмом кінцевої вершини, він позначає відстань до неї. При чому, якщо відстань до вершини вже була відома, але вона менша за нову, то ця відстань оновлюється. При завершенні роботи алгоритму, якщо відстань до вершини дорівнює 0 – ця вершина є недосяжною з початкової вершини.

Далі подано опис алгоритму по кроках.

Крок 0. Побудувати граф, вершинами якого є стартап-проекти з однаковою єю сферою діяльності. Усі вершини графу отримують відстань 0

Крок 1. Усі вершини, що є суміжними з поточною вершиною, збільшують значення відстані на величину відстані до поточної вершини, яке збільшене на 1.

Крок 2. Ребра (дуги), що є інцидентними поточній вершині, викреслюються.

Крок 3. Поточна вершина по черзі змінюється на одну з тих, відстань до якої змінилася на цьому кроці. Алгоритм повертається на крок 1.

Крок 4. Стартап-проекти, що мають найбільшу відстань від початкової вершини, вважаються ключовими партнерами стартап-проекту, що створюється. Робота алгоритму завершена.

Реалізація алгоритму. Розглянутий алгоритм реалізований у веб-застосуванні в модулі побудови бізнес-моделі «Канвас». Концептуальна IDEF0 діаграма бізнес-процесу подана на рисунку 1.

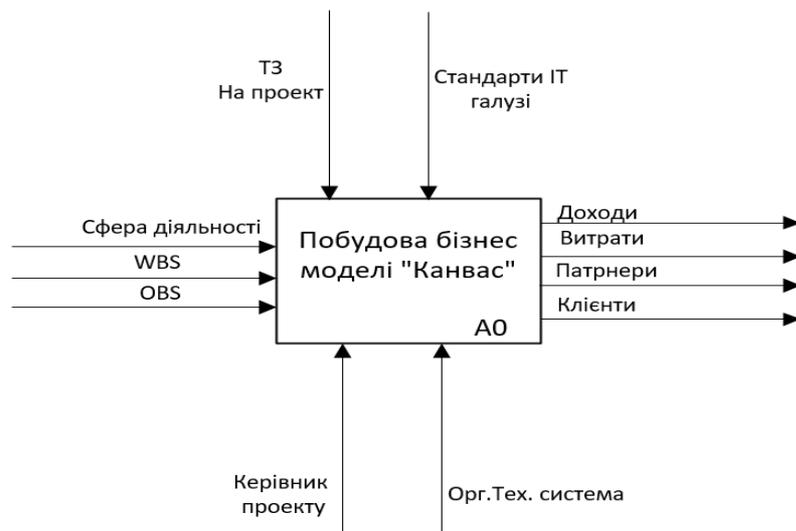


Рис. 0. Концептуальна діаграма процесу побудови бізнес-моделі

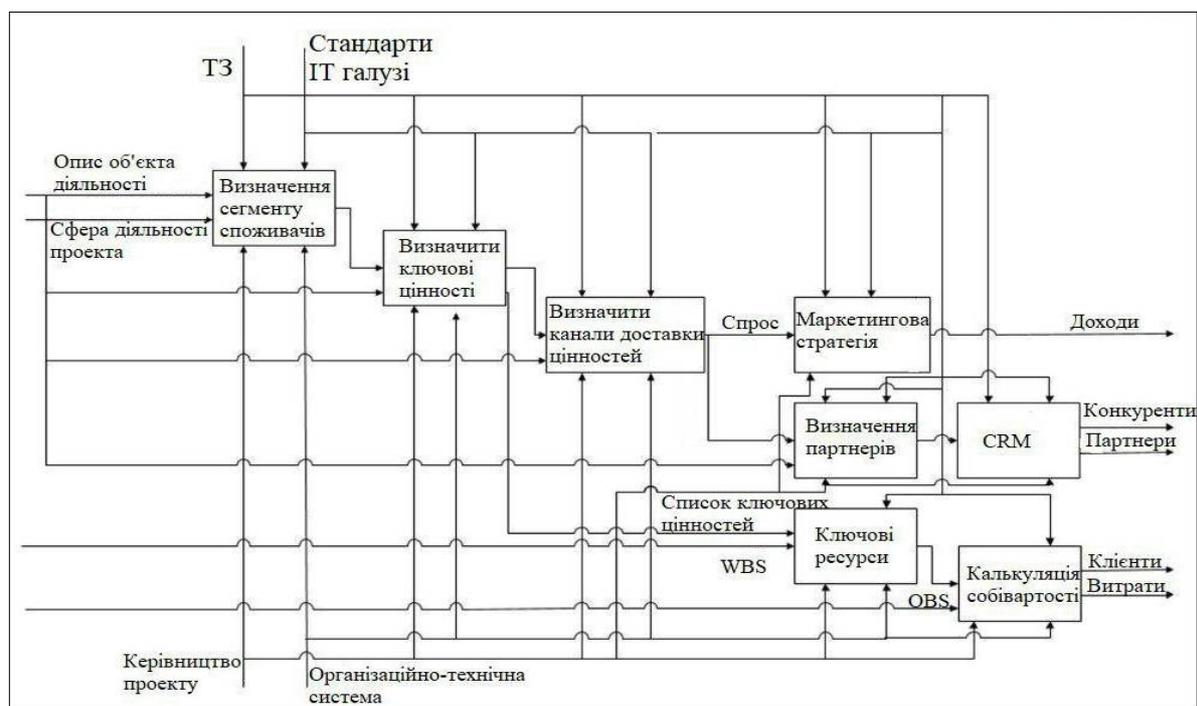


Рис. 2. Декомпозиція процесу побудови бізнес-моделі «Канвас»

Висновки. В роботі розглянуто застосування теорії графів для задачі побудови бізнес-моделі «Канвас» Описана змістовна постановка задачі пошуку партнерів проектів. Побудована математична модель. Задача зведена до задачі пошуку найдовшого шляху від вершини, що узагальнює собою стартап-проект, що створюється, до вершин, що являють собою конкурентні або подібні стартап-проекти. Розроблений алгоритм покладений в основу модулю побудови бізнес-моделі проекту веб-застосування.

Література:

1. *Как правильно строить бизнес-модель «канвас» (canvas) [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://marketnotes.ru/about_marketing/canvas/*
2. *Startup Ranking. Countries Ranking [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.startupranking.com/countries>*
3. *Кристофидес Н. Теория графов. Алгоритмический подход. М.: Мир, 1978, - 198 с.*
4. *Волновой алгоритм построения длиннейшего пути во взвешенном графе [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5175766/page:10/>*

References:

1. *How to build a business model "canvas" correctly [Electronic resource] // Access mode: http://marketnotes.ru/about_marketing/canvas/*
2. *Startup Ranking. Countries Ranking [Electronic resource] // Access mode: <http://www.startupranking.com/countries>*
3. *Kristofides N. The theory of graphs. Algorithmic approach. M.: MIR,*
4. *Wave algorithm for constructing the longest path in a weighted graph.[Electronic resource] // Access mode: <https://studfiles.net/preview/5175766/page:10/>*

РОЗДІЛ III. ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК

UDC: 159.92

THE PROCESS OF PLANNING THE PROFESSIONAL CAREER

Sobko Y. I.

Ukraine, Dnipro

The article discusses the features of the concept and process of professional career planning. Special attention is paid to the process of career planning of students. The importance of how a student is planning his or her professional career based on knowledge of his/her needs, social and economic conditions and needs of the state is proved. The author emphasizes that the process of professional career planning is a gradual formation of professional prospects of the individual, characterized by consistency, consistency of professional goals and values of the individual.

Key words: career, professional career, career planning, professional career planning process, career growth, professional prospects of the individual.

Собко Ю. І. Процес планування професійної кар'єри / Україна, Дніпро

У статті розглядається особливості поняття і процесу планування професійної кар'єри. Особливу увагу приділено процесу кар'єрного планування студентів. Доведено важливість того, як студент планує свою професійну кар'єру, ґрунтуючись на знанні своїх потреб, соціально-економічних умов і потреб держави. Автор підкреслює, що процес планування професійної кар'єри – це поетапне формування професійних перспектив особистості, що характеризується узгодженістю, несуперечливістю професійних цілей і цінностей особистості.

Ключові слова: кар'єра, професійна кар'єра, планування кар'єри, процес планування професійної кар'єри, кар'єрне зростання, професійні перспективи особистості.

Собко Ю. И. Процесс планирования профессиональной карьеры / Украина, Днепр

В статье рассматриваются особенности понятия и процесса планирования профессиональной карьеры. Особенное внимание уделено процессу карьерного планирования студентов. Доказана важность того, как студент планирует свою профессиональную карьеру, основываясь на знании своих потребностей, социально-экономических условий и потребностей государства. Автор подчеркивает, что процесс планирования профессиональной карьеры – это поэтапное формирование профессиональных перспектив личности, характеризующейся согласованностью, непротиворечивостью профессиональных целей и ценностей личности.

Ключевые слова: карьера, профессиональная карьера, планирование карьеры, процесс планирования профессиональной карьеры, карьерный рост, профессиональные перспективы личности.

Introduction. The processes currently taking place in the economic sector affect other spheres of life, and bring a sense of instability and uncertainty in the future. Preparation of future students to a conscious choice of profession at the present stage is an important socio-pedagogical problem, which is considered significant from the point of view of the need to improve the professional orientation of the individual graduate. In addition, the relevance of this problem is caused by fact that the personal plans of young adults are closely linked with the attractiveness of certain professions, which leads to an excess of supply over the demand of specialties and a shortage

of specialists in popular specialties. Therefore, it is important to prepare for the choice of profession, as it is an integral part of the comprehensive and harmonious development of the individual and considered in unity and interaction with the moral, labor, intellectual, political, aesthetic and physical improvement throughout the educational process. Assisting students in choosing the direction of education through the system of professional training greatly facilitated the realization of the direction of a professional career, a special organization of activity of students from the standpoint of updating life plans, incorporating psychological potentialities of the individual, providing students with a system of contemporary professional skills, developing the ability to adapt to the conditions of the future life and professional activities.

Many scientists were engaged in theoretical and practical issues of professional career planning. In the past, a great contribution to the development of this issue was made by: N. Armstrong, F. Herzberg, J. Graham, I. Kavet, A. Easter, A. Maslow, E. Mayo, P. Blau, Merton, D. McGregor, A. Smith, F. Taylor and others. On the contemporary stage a significant development in planning professional career is made by D. Ashirov, A. Voznesensky, A. Grishnova, V. Danyuk, A. Kolot, N. Lukashevich, S. Sotnikova, S. Shekshnya, V. Hoyer and many others.

Formulation of the purpose and tasks of the article. The purpose of the article is to consider the process of professional career planning: a) to substantiate the importance of psychological support of students in the planning of their careers; b) to give the concept and stages of the process of planning a professional career; c) to identify ways to improve the efficiency of professional career planning.

Presentation of the main material of the article. New conditions of information and communication environment of post-industrial society, including diversification of sources of knowledge and means of access

to them, integration of institutional and non-formal education, stimulate the transition from unified and egalitarian education to individualized and personalized.

Modern students long before graduation begin to think about issues related to employment, and many students find jobs during the learning process. Universities are also interested in the fact that as few graduates as possible got into the list of unemployed, and, on the contrary, to yesterday's students successfully moved up the career ladder, because it is one of the indicators of the quality of education and, as a result, the reputation of the University in the market of educational services. It becomes obvious that it is essential to support students psychologically, to provide consulting and organizational assistance in the planning of their careers, as it becomes the norm to set long-term goals in this area of life in the process of obtaining a profession. It should be noted the importance of choosing a profession and mastering it, starting with professional self-determination, because as a stage it involves a very real solution to the problem of choosing a future field of activity, taking into account the existing through the educational process, considered as a process and the result of the justification of the professional trajectory, covering the near and long-term perspective, taking into account the needs of society and the individual, the implementation of a reflective vision of themselves and their place in the system of production and social relations.

The concept of "professional career" covers not only the professional development of the individual, but also professional choice, professional forecasting, goal setting and the formation of life and professional plans in the near and distant future, allowing to describe the process of formation of professional prospects of the individual.

The choice of a professional path is one of those stages that "directs, corrects or changes the nature of life, affects the feeling of

happiness and self - awareness as an actualizing and useful society of a harmonious personality. Self-realization also depends on social conditions, on those social relations and relationships in which a person is involved" [1, p. 42]. A person should pay special attention to the development of polyfunctionality, as the growing competition in all spheres of life reconstructs the psychology of people in relation to their own fate, goals and plans, and leads to the conclusion that they will have to look for themselves all their lives. Therefore, you need to start with career planning.

Career of a person as a subject of activity (from lat. carrus - wagon, cart; from ital. camera-running, life, career; from French cariere-promotion in any field of activity, achieving fame, fame, benefits) in different historical epochs understood differently. So, in the XIX century career was defined as "the way, the field of life, service, success and achievement of it", "success in society, the rapid achievement of ranks and orders." At the beginning of the XX century - as the way and the progress of man to external success, benefits, glory, honor, as well as the achievement of personal well-being, as the future and destiny [2, p. 141].

Many authors, such as Marx and Maslow, believe that good work - that is, work that allows them to acquire and use professional skills, make responsible decisions, etc. - contributes to the formation of a positive "I-concept" and a sense of personal control over their own destiny. If at work a person has to cringe, get bored, humiliated or experience stress, he will be alienated from the values of "I" and he will form a functional low scale of values. The dominant motive of any work behavior is the most complete expression of individual assessments and values. Maslow argued that "working people can achieve self-actualization, if he uses his ability to achieve values and goals, the work meets his needs and serves the

implementation of such values as the search for truth, uniqueness, integrity, excellence and independence" [3, p. 222].

At the end of the XX century, the phenomenon of career becomes the object of research in various Humanities and is not reduced to "neither professional experience as a human - marked area of social practice and presented in subjective (profession, specialization, specialty) and objectified forms (position, workplace), nor to the experience-the duration of a person's performance of a certain activity" [4, p. 357].

From the point of view of acmeology, a career is a progressive development of a person in certain types of activities and reaching the top in their development. As an activity, it is a life line going up, progress and achievement based on knowledge and hard work.

It is very important how a student is planning his or her professional career based on knowledge of his or her needs, social and economic conditions and needs of the country. In most cases, a young specialist wants to know the prospects for career growth and opportunities to improve the skills, as well as the conditions that they must fulfill, motivation is important, both from the employer and the youngest specialist. If the motivation of the perspective is a qualification, person loses activity in his or her professional activities and considers the organization as a place where he or she can wait some time before moving to a new, more promising job.

Career planning is a process, which components are in A. Vaulin`s works "choice of occupation, profession, employment growth (or professional career) at work, possible career change and, eventually, retirement" [1, p. 43].

Career planning is the definition of employee development goals and ways to implement them is carried out from the beginning of the employee's work in the organization and ends with his dismissal. Career planning should be aimed at ensuring the link between the career goals of the staff, their

needs in accordance with the management strategy of the organization. Increasing the level of professionalism and self-affirmation of employees are important factors in improving the social structure of the staff [5].

Professional career planning is the process of developing professional self-concept and self-determination of one's own abilities, talents, motives, needs, relations and values, the search for ways of personal improvement to achieve specific goals, taking into account individual opportunities and limitations.

Career planning requires a real connection between the individual's desire to achieve high professionalism, high social status, and on the other – the development of organizational, managerial and social structure of the enterprise or institution [6, p. 245].

Professional career planning begins with the formation of subjective conscious judgments of the student about his or her future job, the expected path of self-expression and job satisfaction, the opportunity to realize himself or herself not only in highly specialized professional activities, but also in large-scale projects with access to the international level. When planning career growth, a person sets certain goals, calculates ways to achieve them, going through various stages of personal and professional development, ranging from professional choice-awareness of the social significance of the profession - to achieve the highest level of professional skills, the realization of their creative potential in innovation [7, p.195].

The modern methods of planning and development of professional career include a systematic career, the main ideas of which include:

- Training of personnel services personnel in the qualification development of a system career, "career technologies»;
- Integration of different components of the career into a single whole;
- The use of a systematic approach and tools are not random factors;
- Creation of an organizational Foundation for career planning [8, p. 137].

As with any other, career plan characterized by the following actions: constant monitoring and evaluation, comparison of actual results with those that were planned, timely adjustments, revision, constant deepening and detailing of the content. Therefore, it is very important for students to come to the realization that a career can be made within any profession; it all depends on the attitude of the individual to the work performed, and not on the "good name".

The activity of the individual in the preparation for career planning is carried out as a consistent process of determining their own strengths and weaknesses, specifying the goals and values of the individual, subordination of personal and professional positions and determining the ways and stages of their achievement, the implementation of practical tests of strength and organization of activities to achieve the goals.

The process of planning a professional career – is a gradual formation of professional prospects of the individual, characterized by consistency, consistency of professional goals and values of the individual. At the same time, the formation of the perspective is provided through educational activities, involving the consistent inclusion of the student in the cognitive, research and design and practical activities and the construction of a personal plan of professional career.

The career planning process involves several types of personal activity:

Collection and systematization of information:

a) about person him\herself (needs, claims, motives, interests, inclinations, abilities, life and professional goals and values, the adequacy of self-esteem, priority decision-making, about significant areas of self-realization, life strategy, individual ways of self-regulation and self-presentation, individual style of educational activities);

b) the chosen profession and career (subject, goals, means, working conditions; possible forms of stimulation and promotion of professional

activity; methods of professional and official growth; professionally significant personal qualities, requirements for professional competence; possible social status and income);

C) on the labor market and educational services in the chosen professional field (possible educational trajectories in the public and private spheres of education; the demand for the chosen profession in the labor market and the prospects for the demand for specialists in the future; the prospects for the development of the chosen professional industry).

Building a career plan based on collected information:

a) Setting personal and professional priorities and values for life;

b) Development of technology to achieve the goals (determination of the track steps to the target; the choice of optimal means; analysis of their own strengths and weaknesses as possible "jumps" and obstacles in the career; decision-making on the methods and forms of intermediate and final control);

c) Analysis of career plan criteria: realism, consistency, efficiency, attractiveness.

The implementation of the career plan in the practice:

a) Conducting a study on the most controversial and unclear aspects of the implementation of professional plans and building a life career;

b) Correction of the career plan based on the results of the study;

c) Development and implementation of projects for the implementation of the career plan.

Thus, the activity of the individual in the process of career planning is organized as a consistent process of actualization of the needs for self-knowledge, self-analysis, reflection of own activities and experience, practical test of strength and organization of activities for the implementation of the goals.

Professional and personal self-determination falls on the senior school age. The leading activity at this age is professionally-oriented activities,

supported by cognitive interest of theoretical and creative nature (the use of research methods, methods of analysis and synthesis, etc.). In high school, the interest in self-knowledge and self-education is associated with more distant goals, life prospects of choosing a profession.

This is manifested in: rational organization of labor; the desire to analyze the individual style of their learning activities; determining their strengths and weaknesses.

The presence of such interests and the priority of professionally oriented activities in this age category makes the career planning process relevant not only for university students and for young professionals, but for high school students.

In order to improve the process of professional career planning, we can offer ways to improve the efficiency of professional career planning as a factor in the professional growth of staff:

- ensuring the appropriate level of training of the employee according to the requirements of the workplace (position);

- improvement of the strategy for the formation of highly qualified personnel;

- rational choice of forms and methods of training and advanced training; consolidation of a stable contingent of workers at the enterprises;

- consistent, systematic, continuous movement of workers from the lowest to the highest levels of professional qualification;

- building a career so that each other's work is most used knowledge and experience gained from previous work;

- awareness of the company's workers about the prospects of promotion and real progress.

Conclusions and perspectives of further exploration in this direction. Thus, the preparation of modern youth to build a professional career is an urgent task of modern education. It can be concluded that the

construction of a professional career for a young specialist is a complex laborious process of mastering new knowledge, which requires the construction of a life scenario, the definition of life strategy, the choice of priorities. It requires skilled and qualified knowledge management of students by psychologists and teachers. The first step in building a professional career is to analyze their own strengths, identify strengths of the individual in demand in the chosen profession, compare with professionally important qualities, analysis of their own shortcomings, to identify personal characteristics that prevent successful professional self-realization. Career planning as a specially organized educational activity stimulates the processes of professional and personal self-determination and makes it possible to make a holistic and consistent image of the future, as well as ways to achieve it. We believe that higher education institutions should take on the role of the organizer of psychological support of the future specialist in the planning of their career, because it is on this largely depends the success of the graduate in the labor market. Since the presented article does not reveal all aspects of the raised problem, then further search is appropriate to directed on the substantiation of the methodology of psychological research and the effectiveness of the developmental interaction between the psychologist and students according to with the chosen profession.

Література:

- 1. Личность и профессия: психологическая поддержка и сопровождение / под ред. Л. М. Митиной. - М., 2005. - 336 с.*
- 2. Мищенко В. И. Организация психологической помощи студентам в планировании карьеры и трудоустройства / Вестник Таганрогского государственного педагогического института. Гуманитарные науки. – Таганрог.: Издательство Таганрогского государственного педагогического института. - 2010. - С. 141-148.*

3. Мищенко В. И. Идея поликарьерного образования в условиях рыночной экономики // «Преподаватель высшей школы в 21 веке»: тр. Междунар. науч.-практ. интернет-конф. Сб. 4. Отв. ред. Т. Е. Исаева. - Ростов н/Д.: Рост. гос. ун-т путей сообщения, 2006. - С. 222-226.
4. Толочек В. А. Современная психология труда: учеб. пособие. – Спб.: Питер, 2005. - 479 с.
5. Балабанова Л. В. Управління персоналом : навч. посібн. / Л. В. Балабанова, О. В. Сардак. – К.: ВД "Професіонал", 2006. – 512 с.
6. Марцінковська О. Планування ділової кар'єри як умова ефективного розвитку персоналу [Електронний ресурс] / О. Марцінковська// Економічний аналіз. - 2012. - Т. 10(4). - С. 245-248. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecaп_2012_10\(4\)__58](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecaп_2012_10(4)__58)
7. Мазур Е. А. Планирование профессионального становления и карьеры - ведущий фактор системы управления знаниями студентов / XX юбилейные Царскосельские чтения: материалы междунар. науч. конф., 20-21 апр. 2016 г. Т. / под общ. Ред. проф. В.Н. Скворцова. – СПб.: ЛГУ им. А.С.Пушкина, 2016. – Т. II. – 332 с. – С. 195-197.
8. Мустафаєва У. Раціональне планування розвитку кар'єри державного службовця – важливий чинник якісної професійної діяльності [Електронний ресурс] / У. Мустафаєва // Актуальні проблеми державного управління. - 2014. - №1. - С. 137-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2014_1_40

References:

1. Lychnostj y professyja: psykhologhycheskaja podderzhka y soprovozhdenye / pod red. L.M. Mytynoj. - M., 2005. - 336 s.
2. Myshhenko V. Y. Orghanyzacyja psykhologhycheskoj pomoshhy studentam v planyrovanyy karj'ery y trudoustrojstva/ Vestnyk Taghanroghskogho ghosudarstvennogho pedaghoghycheskogho ynstytuta.

- Ghumanytarnye nauky. – Taghanrogh: Yzdateljstvo Taghanroghskogho ghosudarstvennogho pedaghoghycheskogho ynstytuta. - 2010. - S.141-148.*
3. *Myshhenko V. Y. Ydeja polykarj'ernogho obrazovanyja v uslovyjakh rynochnoj ekonomyky // «Prepodavatelj vysshej shkoly v 21 veke»: tr. Mezhdunar. nauch.-prakt. ynternet-konf. Sb. 4. Otv. red. T. E. Ysaeva. - Rostov n/D.: Rost. ghos. un-t putej soobshhenyja, 2006. - S. 222-226.*
4. *Tolochek V. A. Sovremennaja psykholohyja truda: ucheb. posobyje. - Spb: Pyter, 2005. - 479 s.*
5. *Balabanova L. V. Upravlinnja personalom: navch. posibn. / L. V. Balabanova, O. V. Sardak. – K.: VD "Profesional", 2006. – 512 s.*
6. *Marcinkovsjka O. Planuvannja dilovoji kar'jery jak umova efektyvnogho rozvytku personalu[Elektronnyj resurs] / O. Marcinkovsjka // Ekonomichnyj analiz. - 2012. - T. 10(4). - S. 245-248. - Rezhym dostupu: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10\(4\)__58](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(4)__58)*
7. *Mazur E. A. Planyrovanye professyonaljnogho stanovlenyja y kar'jery - vedushhyj faktor systemy upravlenyja znanyjamy studentov / KhKh jubylejnye Carskoseljskye chtenyja: materyaly mezhdunar. Nauch. Konf., 20-21 apr. 2016 gh. T. / pod obshh. Red. prof. V. N. Skvorcova. – SPb.: LGhU ym. A. S. Pushkyna, 2016. – T. II. – 332 s. – S. 195-197.*
8. *Mustafajeva U. Racionaljne planuvannja rozvytku kar'jery derzhavnogho sluzhbovcja – vazhlyvyj chynnyk jakisnoji profesijnoji dijalnosti [Elektronnyj resurs] / U. Mustafajeva // Aktualjni problemy derzhavnogho upravlinnja. - 2014. - Vyp. 1. - S. 137-140. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdyo_2014_1_40*

РОЗДІЛ IV. ПИТАННЯ МИСТЕЦТВА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА

УДК 7.074

АНАЛІЗ ЯВИЩА КОЛЕКЦІОНУВАННЯ В КОНЦЕПЦІЇ ДЖ. КЛІФФОРДА

Задорожна О. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна,
Київ

В статті проаналізоване бачення феномену колекціонування через призму концепції Дж. Кліффорда, досліджений тісний зв'язок візуальної культури та колекціонування. Актуальність теми визначається зростаючим інтересом до проблем інтерпретації специфічного ставлення до дійсності колекціонерів, а також необхідністю формування культурологічної оцінки ролі колекціонування в контексті сучасної культури. В статті проаналізована система Дж. Кліффорда «Мистецтво–культура», досліджується специфіка колекціонування, культурологічні особливості цього феномену та його роль і місце у сфері культури.

Ключові слова: колекціонування, система «Мистецтво–культура», концепція Дж. Кліффорда, візуальна культура, артефакт.

Задорожная О. В. Анализ явления коллекционирования в концепции Дж. Клиффорда/ Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина, Киев

В статье проанализировано видение феномена коллекционирования через призму концепции Дж. Клиффорд, разработанный тесную связь визуальной культуры и коллекционирования. Актуальность темы определяется растущим интересом к проблемам интерпретации специфического отношения к действительности коллекционеров, а также необходимостью формирования культурологической оценки роли коллекционирования в контексте современной культуры. В статье

проанализирована система Дж. Клиффорда «Искусство–культура», исследуется специфика коллекционирования, культурологические особенности этого феномена и его роль и место в сфере культуры.

Ключевые слова: коллекционирование, система «Искусство-культура», концепция Дж. Клиффорд, визуальная культура, артефакт.

*O. V. Zadorozhna Analysis of collection in the concept of J. Clifford/
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine*

The article analyzes the vision of the phenomenon of collecting through the prism of the concept of J. Clifford, and explores the close connection between visual culture and collectibility. The urgency of the topic is determined by the growing interest in the problems of interpreting the specific attitude to the reality of collectors, as well as the need to formulate a cultural evaluation of the role of collectibility in the context of modern culture. The article analyzes J. Clifford's "Art-Culture" system, examines the specifics of collectibility, cultural characteristics of this phenomenon and its role and place in the field of culture.

Key words: collecting, the system "Art–culture", the concept of J. Clifford, visual culture, artifact.

Вступ. Початок наукового дослідження феномену колекціонування було покладено у 1960-і рр. У цей час почали з'являтися перші докладні дослідження життя і діяльності окремих збирачів колекцій і відомих засновників провінційних музеїв. Так, в науковій літературі починає фігурувати тема «Персоналії у вітчизняному музеєзнавстві» (Сахарова Е. [4], Кірсанова Р. [3], Федорова В. [5]). Проблемі розвитку музеєзнавчого думки ХХ століття, впливу персоналії на становлення і організацію музейної справи присвячений ряд досліджень О. Фролова. [6], [7]

В середині ХХ століття феномен колекціонування зацікавив західноєвропейських та американських дослідників. А вже в 1980-ті,

1990-ті роки з'являються праці С. Стюарт [10], П. Джемерсона [9] та, звісно Дж. Кліффорда [8], які здобули значну популярність.

Колекціонування, незважаючи на багатовікову історію практики, з позиції культурології на сьогоднішній день залишається малодослідженим й саме це зумовлює необхідність подальшого системного вивчення феномену колекціонування в контексті європейської культури.

Мета – проаналізувати систему Дж. Кліффорда «Мистецтво–культура», розглянути концепції західноєвропейських дослідників та порівняти підходи, здійснити культурологічний аналіз феномену колекціонування, дослідити його специфіку, види й дати оцінку сучасного стану явища колекціонування у просторі європейської культури.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Здійснити культурологічний аналіз феномену колекціонування, дослідити систему Дж. Кліффорда «Мистецтво–культура» та порівняти підходи різних дослідників. Проаналізувати взаємозв'язок між візуальною культурою та феноменом колекціонування. Проаналізувати специфіку сучасних механізмів купівлі-продажу артефактів у контексті ціни та цінності.

Виклад основного матеріалу. Дж. Кліффорд описує систему "мистецтво-культура", в рамках якої мистецтво, що належить індивідам і колекціоновані ними предмети, стає точкою опори для культури, яку виражає абстрактна суспільна традиція. Він аналізує систему, використовуючи одночасно структурні й історичні техніки, і приходять до висновку, що вона мала велике значення для формування "Західної суб'єктивності". Система, вважає Кліффорд, є відкритою і мінливою. Хоча вона трансформується у мистецтво, в об'єкт придбання і споглядання, сакральні і повсякденні предмети, що належать віддаленим культурам, вона також робить екзотичною місцеву культуру.

Кліффорд виводить тезу про те, що ми "колекціонуємо самі себе" [8, с. 5]. З точки зору історії антропології та сучасного мистецтва колекціонування слід розглядати одночасно як форму західній суб'єктивності і як мінливий набір інституціональних практик, що мають певні владні повноваження.

Автор апелює до праць Сьюзан Стюарт. Дослідження, здійснене Стюарт, виявляє "структуру бажання", завдання якого – знову і знову намагатися подолати прірву, яка відділяє мову від досвіду, що її кодує. Стюарт досліджує певні повторювані стратегії, що використовуються людьми на Заході приблизно з XVI ст. Відповідно до неї, будь-яка художня мініатюра є втіленням буржуазного бажання "досвіду внутрішнього користування". Вона демонструє, яким чином колекції (особливо музеї) створюють ілюзію достатньої репрезентації світу, вириваючи предмети з їх особливих (культурних, історичних, інтерсуб'єктивних) контекстів і підміняючи цими предметами абстрактні цілісності (маска бамбара стає етнографічною метонімією культури Бамбара).

У повній відповідності з ідеєю Маркса про товарний фетишизм, Стюарт стверджує, що в сучасному світі "ілюзія відносин між предметами займає місце соціальних відносин". [10, с. 25].

Так, конструювання змісту в процесі музейного класифікування і показу представляється публіці в якості його адекватної репрезентації. Темпоральність та внутрішньо властивий колекції порядок ніби усувають конкретну суспільну працю по її створенню цієї репрезентації.

Кліффорд стверджує: "Робота С. Стюарт представляє колекціонування і демонстрацію в якості значущих процесів формування західної ідентичності." [8, с. 31].

Колекційні артефакти, незалежно від того, чи будуть вони згодом в антикварних салонах, приватних вітальнях або в музеях етнографії,

фольклору і образотворчого мистецтва, несуть в собі певну функцію в рамках капіталістичної "системи об'єктів". Завдяки наявності цієї системи конструюється ціннісна сфера і забезпечуються циркуляція артефактів. Об'єкти створюють структуроване середовище, підміняють власною темпоральністю "реальний час" історичних процесів, в тому числі процесів виробництва.

Історія колекцій (що не обмежується музеями) має ключове значення для розуміння того, яким чином соціальні групи, які сприяли зародженню антропології й сучасного мистецтва, апропріювали екзотичні предмети, факти і значення.

Наслідуючи приклад Ф. Джеймсона, Кліффорд пропонує карту історично специфічних значень і інститутів. "Семіотичний квадрат" вказує на те, що "будь-яка бінарна опозиція за допомогою операції заперечення і подальшого синтезу може створювати широке поле термінів, які, однак, залишаються замкнутими в межах початкової системи". [8, с. 35].

Адаптуючи цю модель до завдань культурної критики, Джеймісон використовує семіотичний квадрат для виявлення "обмежень приватного ідеологічної свідомості" [8, с. 36], позначаючи концептуальні пункти, "за межі яких ця свідомість вийти не може, і всередині яких вона змушена осцилювати" [8, с. 36].

За допомогою заперечення початкова бінарна опозиція породжує чотири терміни (відносини).

Встановлюються горизонтальні і вертикальні осі, а між ними – чотири семантичні області:

- 1) область автентичних шедеврів;
- 2) область автентичних артефактів;
- 3) область неавтентичних шедеврів;
- 4) область неавтентичних артефактів.

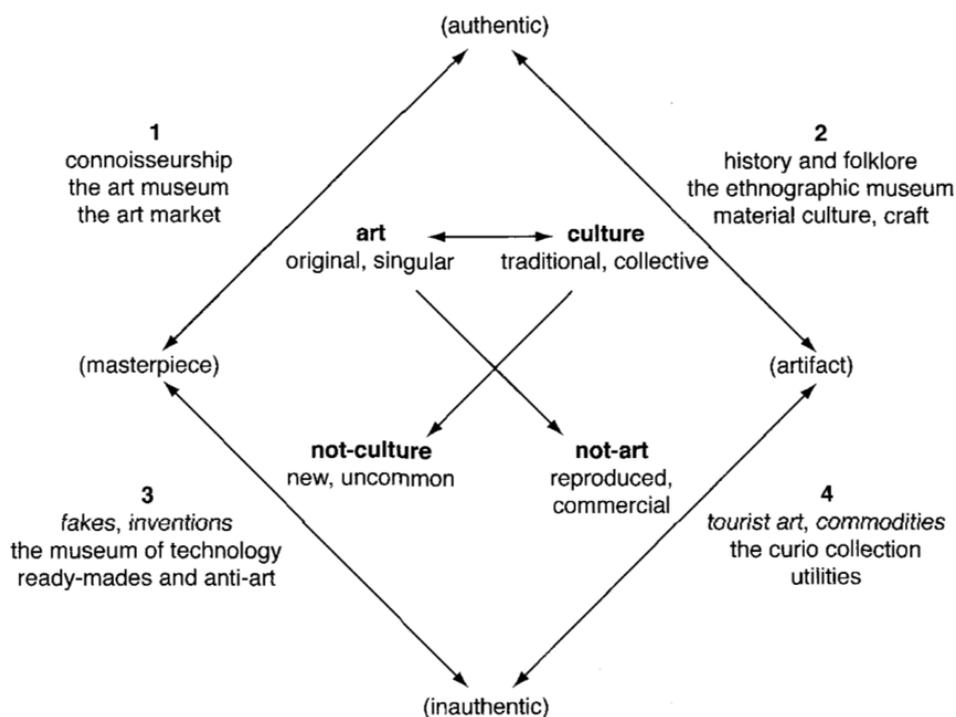


Рис. 1 Система Дж. Кліффорда «Мистецтво–культура»

Велика частина предметів – старих і нових, рідкісних і звичайних, знайомих і екзотичних – можуть бути розміщені в одній з цих областей або між двома областями.

Система Кліффорда "мистецтво-культура" класифікує об'єкти і приписує їм відносну цінність. Вона попередньо встановлює "контексти" їх існування і можливість заміни одного контексту іншим. В ході регулярних позитивних переміщень відбираються артефакти і наділяються якостями цінності або рідкості, що найчастіше гарантується культурним статусом раритету або позитивною реакцією ринку культури. При цьому панівні визначення "красивого" і "цікавого" змінюються дуже швидко.

Досить регулярні переміщення в рамках системи (об'єкти переміщаються в обох напрямках) з'єднують області 1 і 2. Предмети, яким спершу приписувалася лише історична або культурна цінність (друга область), в якийсь момент можуть бути удостоєні статусу

мистецтва. Рух у зворотному напрямку спостерігається тоді, коли художні шедеври контекстуалізуються культурно й історично.

Відбуваються також переміщення між верхньою (перші два контексти) і нижньою (третій і четвертий контексти) половинами системи, причому частіше у висхідному напрямку. Товари з області 4 регулярно перекочують в область 2, знаходячи статус рідкісних зразків чого-небудь і стаючи таким чином здобиччю колекціонерів (наприклад, старі зелені скляні пляшки з-під кока-коли). Прямих переходів з четвертої в першу область бути не може.

Звичайними стали переміщення між областями 4 та 3 – наприклад, коли вироблений товар або технологічний артефакт підноситься як зразок особливої технічної винахідливості і майстерності. Іноді подібні предмети набувають статусу мистецтва, проникаючи з третьої області в першу (меблі, машини та інше, що часто виставляється в Музеї сучасного мистецтва в Нью-Йорку).

Регулярні переміщення з третьої області в першу. Різні форми антимистецтва (тобто мистецтва, що виставляє напоказ власну вторинність, неавтентичність) – цінуються і колекціонуються. Приклад, реді мейд – банка супу Уорхола, пісуар Дюшана та інше.

Об'єкти області 3 – це потенційні складові художніх колекцій: вони незвичайні, різко відрізняються від звичних культурних зразків, ставлять себе поза ними.

Система "мистецтво-культура" виключає і маргіналізує різні залишкові контексти. Кліффорд згадує лише один з них, пов'язаний з тим, що категорії мистецтва і культури, технології і товарного світу є секулярними. "Релігійний" об'єкт може бути розцінений як зразок великого мистецтва (ікона Джотто), фольклорного мистецтва (декорації латиноамериканського храму) або як культурний артефакт (індіанське обрядове брязкальце). Його специфічна сила або сакральність без

залишку переміщаються в сферу естетичного. Предметні системи мистецтва і антропологічні предметні системи інституціоналізовані і наділені владними повноваженнями, однак вони аж ніяк не є незмінними. Категорії красивого, культурного і автентичного схильні до змін. В ідеалі історія створення та демонстрації самої колекції повинна бути невід'ємним аспектом будь-якої виставки. [8, с. 46]

З цього приводу Кліффорд говорить: "В тому, що стосується демонстрації і сприйняття незахідних предметів, історична самосвідомість може відкрити механізм функціонування тих коштів, за допомогою яких антропологи, художники і відвідувачі виставок конструюють себе і світ навколо себе. На більш глибокому, особистісному рівні, за відсутності прагнення осягати об'єкти в якості культурних знаків або художніх образів, ми знову можемо повернути їм їх загублений статус фетишів - НЕ чужих фетишів (неодмінних індикаторів девіації), але фетишів своїх власних. Тоді артефакти Африки і Океанії знову стануть предметами чарівними, здатними подивовувати нас." [8, с. 47]

Висновки. Таким чином, розроблена Кліффордом система "мистецтво-культура" класифікує об'єкти і приписує їм відносну цінність. Вона попередньо встановлює "контексти" існування і можливість заміни одного контексту іншим. Кліффорд також аналізує екзотичне мистецтво і дитячі колекції. Дослідник стверджує – категорії красивого, культурного і автентичного схильні до змін.

Система Кліффорда "мистецтво-культура" класифікує об'єкти і приписує їм відносну цінність. Вона попередньо встановлює "контексти" їх існування і можливість заміни одного контексту іншим.

Література:

1. Банников А. Собиратели и хранители прекрасного: Энциклопедический словарь российских коллекционеров от Петра I до Николая II. 1700–1918/ А. Банников, С. Сапожников. — М.: Центрполиграф, 2007. — 607 с.;
2. Калугина Т. П.. Художественный музей как феномен культуры. — СПб.: Петрополис, 2001. — С.42.
3. Кирсанова Р. Путь искусствоведа (к исторической биографии Н. И. Романова) // Искусство. 1988. No 2.
4. Сахарова Е. В. Поленов В. Д. я Поленова Е. Д. Хроника семьи художников. М., 1964.
5. Федорова В. И. Д. А. Клемец - организатор музейного краеведения в Сибири // Памятники истории и культуры Красноярского края. Вып. 1. Красноярск, 1989.
6. Фролов А. И. Основатели российских музеев. М., 1991.
7. Фролов А. И. Развитие музейной мысли в России XIX - начала XX века: Автореф. дис. М., 1995.
8. James Clifford "On collecting art and culture". – *The Visual Culture Reader*. – 1998. p. 94
9. Jameson, P. *The Political Unconscious: Narrative As a Socially Symbolic Act*. Cornell University Press, 1981, p. 62
10. Stewart, S. *On Longing: Narratives of the Miniature, the Gigantic, the Souvenir, the Collection*, John Hopkins University Press, 1984

References:

1. Bannikov A. *Sobirateli i khraniteli prekrasnogo: Entsiklopedicheski slovar rossiiskikh kollektzionerov ot Petra I do Nikolaya II*. 1700–1918/ A. Bannikov. S. Sapozhnikov. — M.: Tsentrpoligraf. 2007. — 607 p.;
2. Kalugina T. P. *Khudozhestvennyy muzey kak fenomen kultury*. — SPb.: Petropolis. 2001. — p.42.

3. *Kirsanova R. Put iskusstvoveda (k istoricheskoi? biografii N.I. Romanova) // Iskusstvo. 1988. No 2.*
4. *Sakharova E. V. Polenov V. D. ya Polenova E. D. Khronika semi khudozhdnikov. M.. 1964.*
5. *Fedorova V. I. D. A. Klemets - organizator muzei?nogo krayevedeniya v Sibiri // Pamyatniki istorii i kultury Krasnoyarskogo kraya. Vyp. 1. Krasnoyarsk. 1989.*
6. *Frolov A. I. Osnovateli rossiiskikh muzeyev. M.. 1991.*
7. *Frolov A. I. Razvitiye muzeinoi mysli v Rossii XIX - nachala XX veka: Avtoref. dis. M.. 1995.*
8. *James Clifford "On collecting art and culture". – The Visual Culture Reader. – 1998. p. 94*
9. *Jameson, P. The Political Unconscious: Narrative As a Socially Symbolic Act. Cornell University Press, 1981, p. 62*
10. *Stewart, S. On Longing: Narratives of the Miniature, the Gigantic, the Souvenir, the Collection, John Hopkins University Press, 1984*

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК ТА ГЕОГРАФІЇ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ АУДИТУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	6
кандидат економічних наук, Олійник С. О.	

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В РАМКАХ СОТ	14
кандидат економічних наук, доцент, Бабій І. В.	

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	25
кандидат економічних наук, Олійник С. О.	

ВПЛИВ РОЗПОДІЛУ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ НА СПОСІБ ВИКОРИСТАННЯ РІДКІСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ РЕСУРСІВ	32
кандидат економічних наук, доцент, Ривак О. С.	

МІСЦЕ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ У РОЗВИТКУ ТВАРИННИЦТВА ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
Хоцевич Н. Д., доктор географічних наук, професор, Коцан Н. Н.	

РОЗДІЛ ІІ. ПИТАННЯ ТЕХНІЧНИХ НАУК

АЛГОРИТМ ГІЛОК ТА МЕЖ ДЛЯ ЗАДАЧІ ФОРМУВАННЯ КОМАНДИ ТА ПОШУКУ ІНВЕСТОРІВ ДЛЯ СТАРТАП- ПРОЕКТІВ	70
Кравченко Є. І.	

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ГІБРИДНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ	77
Проскурін М. В.	
ГРАФОВА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛІ «КАНВАС» ДЛЯ ЗАДАЧІ АВТОМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОМ	86
Явдощук А. Р.	
РОЗДІЛ III. ПИТАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК	
THE PROCESS OF PLANNING THE PROFESSIONAL CAREER	93
Sobko Y. I.	
РОЗДІЛ IV. ПИТАННЯ МИСТЕЦТВА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВА	
АНАЛІЗ ЯВИЩА КОЛЕКЦІОНУВАННЯ В КОНЦЕПЦІЇ ДЖ. КЛІФФОРДА	106
Задорожна О. В.	

журнал «Науковий огляд»
Journal «Scientific review»



Підписано до друку 19.08.2018
Формат 60x84/16.Гарн. Times New Roman.
Папір офсетний. Друк різнографія.
Тираж 300пр.

© Центр міжнародного наукового співробітництва «ТК Меганом»
Свідоцтво ДР №325712
02192, м. Київ, вул. Юності 9/144.
т/ф. +38044-525-62-99
e-mail: nauogl@gmail.com

